

Van de redactie

Voor u ligt het februari-nummer van ons bulletin, dat voor het eerst voorzien is van een gekleurde voorzijde om de herkenbaarheid te vergroten. Nieuw in dit nummer is de rubriek Wetenschappelijke instituten, waarin u dit keer kunt kennismaken met het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving. Voorts is nieuw de afsluiting van het bulletin door een bezinnende tekst, deze keer van de hand van Frans Andriessen AA. Wij hopen dat u ook met plezier zult kennismaken met Riet Spierings, Vrouwe van Bethanië en met de nieuwe voorzitter van het CMBR, Theo Vergeer ofm.

De redactie wenst u een inspirerende Veertigdagentijd en Zalig Pasen.

Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer 1 april 2005

Besturen	vanaf pagina 2
<i>Laat uit mij groeien waartoe u mij gemaakt hebt.</i> In gesprek met Riet Spierings Verklaring vrouwelijke religieuzen UISG Impressie ontmoeting dagelijks bestuur en commissies KNR (1 december 2004)	
Vrede & Gerechtigheid	vanaf pagina 8
Gerechtigheidsdag 8 december 2004 Gentechnologie Een duivelse machtsdriehoek	
Varia / korte berichten	vanaf pagina 12
onder andere kloosters gezocht/bijeenkomst beleidsmedewerkers	
Projecten	pagina 14
Ingezonden brief van de commissie vredesvraagstukken Kids en flappen	
Bijeenkomsten	vanaf pagina 16
Studiedag ziekte, verzuim en arbeidsongeschiktheid 9 december 2004 WRGV, Huis Europa, op welke wettelijke grond gebouwd? 26 januari 2005 Studiedag Symposium 'religieuzen en jongeren'	
Religieus Leven	vanaf pagina 20
Geroepen om te zoeken. In gesprek met Theo Vergeer ofm <i>Dan zult u leven...</i> Gedachten over herbronning (6)	
Wetenschappelijke instituten	vanaf pagina 29
Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving	
Boeken & brochures	vanaf pagina 30
Recent verschenen publicaties	
Agenda	pagina 36
o.a. Studiedag Schillebeeckx Studiedag Financieel Economische zaken Studiedag Religieuzen als medium Studiedag beleidsmedewerkers Platformbijeenkomst Roepen tot Religieus Leven	
De weg van het verlangen	pagina 37

Laat uit mij groeien waartoe u mij gemaakt hebt In gesprek met Riet Spierings

Riet Spierings (Oirschot, 1941) is de jongste van de Vrouwen van Bethanië in Nederland. Thuis was ze juist de oudste van drie dochters. Haar ouders hadden een boerderij en toen haar vader aan het eind van de oorlog stierf, bleef haar moeder achter met drie jonge kinderen. Moeder is na een aantal jaren hertrouwd. Door het voortijdige overlijden van haar vader verloor Riet al vroeg haar jeugdige onbekommerdheid. Desondanks ervaart ze zichzelf als een bevoorrecht mens. De moeilijke na-oorlogse jaren van schaarste, armoede en soberheid maakten haar weerbaar.

In haar geboortedorp Oirschot heeft ze veel voetsporen liggen bij de zusters van wie ze een gedegen vorming kreeg. Tot haar vreugde mocht ze, gestimuleerd door het hoofd van de lagere school, doorleren. Ze herinnert zich de zusters franciscanessen van Oirschot als stevige vrouwen, die zo grondig ingepakt waren dat ze er bijna als een mummie uitzagen. Er was een grote afstand tussen de zusters en de buitenwereld, al werden er ook wereldse activiteiten georganiseerd zoals schoolconcerten en dansles! Riet was een externe leerling en maakte daardoor steeds die overgang van buiten naar binnen en vice versa. De zusters aan wie Riet goede herinneringen bewaart sprongen er in haar ogen uit, omdat zij iets van hun eigenheid lieten zien en nadachten over het wereldgebeuren en de samenleving. Ze hadden een eigen mening en brachten die ook in gesprek. Riet: *Dat waren rolmodellen voor ons als meisjes.*

Ze volgde de kweekschool en stond als negentienjarige voor de klas op een jongensschool in Oirschot. Na ruim drie jaar basisonderwijs was ze toe aan een nieuwe uitdaging. Ze ging werken op het pas geopende instituut voor epileptici Kempenhaeghe in Heeze. Het was een woelige periode in haar leven, waarin ze ontdekte dat haar zoektocht nog niet was voltooid. Haar zoekende geest en hart gingen door en dat leidde onweerstaanbaar naar Bethanië. Kiezen voor religieus leven was midden jaren zestig alles behalve een vanzelfsprekende mogelijkheid. De grote uittocht was in volle gang. En instituten trokken haar niet. Riet: *In Bethanië kwam ik gewone vrouwen tegen, die het normaal vonden om de dagse taken op zich nemen zoals het huishouden. Ze woonden niet*

massaal in grote gebouwen maar in burger huizen. Bethanië had echter wel in de loop der tijd heel wat kloosterlijke trekken gekregen, ook al had Van Ginneken dat niet zo bedoeld. Steeds werd gezocht naar de balans tussen een religieuze levenswijze en de deelname aan het maatschappelijke leven.

Maar vooral trok haar het dynamisch karakter van de groep en de Ignatiaanse spiritualiteit van Godsverbondenheid gecombineerd met een sterke bekommernis om mensen. Het apostolaat van de Vrouwen van Bethanië was destijds uniek. Deze vrouwen hadden de mogelijkheid uit te dragen wat hen bezielde in jeugdwerk, in catechese aan volwassenen en oecumenische ontmoetingen.

Bethanië

Nadat Riet zich bij Bethanië had aangemeld werd het noviciaat verplaatst van Bloemendaal, waar de oorsprong lag van het instituut, naar Bussum. De gedachte daarbij was om nieuwkomers vanaf het begin een vorming te geven gericht op een leven midden in de samenleving. In 1967 betrok een aantal jonge vrouwen en begeleidsters een ruime woning in het Spieghel in Bussum. In de daarop volgende decennia fungeerde deze woning als leefgemeenschap. Vanuit de wortels van de Ignatiaanse traditie werd persoonlijke groei in religieuze diepgang nagestreefd. Na verloop van tijd vonden ook andere religieuzen er tijdelijk een woonplek en was er ruimte voor jonge vrouwen die een periode van bezinning op hun leven verlangden. Riet: *De eerste jaren waren vooral op vorming gericht om daarna vruchtbaar te kunnen werken. In dat kader kregen we vanaf 1968 de gelegenheid om ons aan te*

sluiten bij de pas opgerichte KTHA in Amsterdam om daar colleges theologie te volgen. Een unieke kans voor die tijd. Tegelijk spannend om mee te maken hoe ieder vanuit een seminarie- of kloostermilieu een weg zocht in deze nieuwe omgeving van Amsterdam. Na haar studie bleef Riet in Bussum wonen, terwijl ze op scholen in Amsterdam werkte. De twintig Bussumse jaren zijn Riet heel dierbaar, omdat er werkelijk gezocht werd naar een vorm van samenleven waarin religieus leven beleefd kon worden op een manier die paste bij ieders persoonlijkheid.

Riet was inmiddels al jarenlang districtscatechete toen ze in 1987 in Amsterdam ging wonen omdat huis en gemeenschap opgeheven werden. Vijftien jaar werkte ze als districtscatechete in Amsterdamse volkswijken: Geuzenveld, Slotermeer, Bosch en Lommer, De Pijp.

Riet: Katholieke scholen waren toen al multicultureel en multireligieus met steeds meer moslimkinderen. Levensbeschouwing bood een belangrijk handvat om het samen leven in zo een multiculturele omgeving ter sprake te brengen. Omdat kinderen in die wijken verbaal niet zo vaardig waren, probeerden we hen met een beroep op andere kwaliteiten te bereiken, bijvoorbeeld door bibliodrama, dans en beweging. Daarnaast zochten we steeds naar goede verhalen in de kinderliteratuur. Na vijftien jaar als districtscatechete was er behoefte aan nieuwe impulsen en nieuwe taken. Daarom kwam ze in Nijmegen terecht om spiritualiteit te studeren, leerde omgaan met mystieke teksten en kreeg bijzonder interesse in de Nederlandse mystiek. Ze schreef een scriptie over de Gentse begijn Claesina van Nieuwlandt (zestiende eeuw) en had het gevoel een oude liefde opnieuw te ontdekken.

Besturen en coördineren

Vanaf 1979 maakt ze met twee tussenpauzes van vier jaar deel uit van het bestuur van Bethanië. Vooral de onderlinge communicatie vergt veel aandacht. Riet: *Als vrouwen van Bethanië zijn wij altijd ingegaan op wat het leven van ons vroeg. Dat leidde bij velen tot alleen wonen en werken. De behoefte aan*

onderling contact blijft groot. Een verrijking voor ieder zijn de jaarlijkse ontmoetingsdagen. Elk jaar komen we zomers enkele aaneengesloten dagen samen voor ontmoeting en onderlinge uitwisseling aan de hand van een thema. Het is een geweldige mogelijkheid om elkaar op de hoogte te houden, elkaar te inspireren, samen de actuele situatie onder ogen te zien en de mogelijkheden die dat biedt, als gemeenschap. Wij beschikken niet over een eigen verzorgingshuis. Ieder wil zo lang mogelijk in eigen omgeving blijven leven. Dat neemt niet weg dat wanneer meer zorg nodig is velen van ons een plek zoeken, waar religieus leven gewaarborgd is, bijvoorbeeld in Warmond of Insula Dei. Als bestuur van een klein religieus instituut moeten wij relatief meer zelf doen en we hebben veel alleenwonenden. Naast bestuurstaken vind ik het fijn om andere taken te vervullen en in contact te blijven met de bredere samenleving.

Naast het bestuurswerk voor Bethanië werkt Riet op het Karmelitaans Centrum voor Spiritualiteit in Haarlem, is ze betrokken bij de Stichting Religieuzen tegen Vrouwenhandel en actief binnen de Dominicus-gemeente. Riet weet zich sterk verbonden met deze oecumenische gemeenschap waar op een aansprekende manier kerk-zijn of gemeente-zijn wordt beleefd in liturgie, diaconie, pastoraat. Veel mensen die de weg naar de kerk zijn kwijtgeraakt vinden er iets van hun eigen wortels terug en worden opnieuw geïnspireerd. Bij de wekelijkse meditatiegroep in de Dominicus neemt Riet het voortouw.

Zo'n dertig jaar geleden leerde zij de zen-meditatie kennen. Nog steeds is dit een belangrijke oefenschool voor haar van inkeer en bezinning. Het inbouwen van deze momenten in het ritme van alledag behoed je om helemaal meegesleurd te worden in de maalstroom van de emoties en spanningen van de dag en soms leidt het tot een diepere stilte.

Na de vorige bestuursperiode was er een lege plek bij het Karmelitaans Centrum, dat ze al kende vanaf 1982. Riet vond het een verademing om hier bezig te kunnen zijn met gemotiveerde mensen en inspirerende thema's zoals met teksten van mystieke vrouwen, met poëzie

en dit najaar ook met de Psalmen. Het centrum is een plek waar mensen zich thuis voelen omdat ze gesprekpartners vinden voor wat hen raakt. Velen ervaren het centrum als een wel-daad. Riet: *Het is zó belangrijk dat er plekken zijn waar mensen zo vertrouwd met elkaar kunnen zijn en kunnen uitspreken wat hen echt bezighoudt.*

Het centrum wordt gedragen door vrijwilligers en is bewust kleinschalig. Riet coördineert niet enkel het aanbod, maar begeleidt zelf ook groepen zoals dit najaar een cyclus over *De Wenteltrap* van Karen Armstrong. Bij de deelnemers aan de cyclus rond dit boek, veelal generatiegenoten, riep haar zoektocht veel herkenning op. Riet vertelt: *Dit autobiografisch relaas schetst het kronkelige pad van een dappere vrouw, die in velerlei opzicht een buitenbeentje is. Na een kloosterperiode onder een extreem streng Ignatiaans regime waagt ze een sprong in het duister. Gedwongen door de omstandigheden moet zij een eigen weg banen, waarin zij voortdurend op blokkades stuit. Steeds meer trouw aan zichzelf en steeds minder gehoor gevend aan het 'gemeen bewind', vindt Karin haar eigen bestemming: het schrijven. Ze ontdekt dat het in de religieuze zoektocht niet gaat om 'dé waarheid' of 'dé zin van het leven', maar om intens te leven in het hier en nu. Daar ligt de mogelijkheid tot transformatie.*

Eenzaamheid en stilte worden haar 'leermeester'. Aanvankelijk beleeft ze stilte als gebrek, als symbool voor ongewenst isolement. De moeizaamheid van het werken 'achter het bureau', het gedwongen isolement en de frustrerende stilte krijgen voor haar een nieuwe betekenis. Geleidelijk aan wordt stilte iets positiefs, ze 'hoort' er een tastbare aanwezigheid in, die diep inwerkt. Deze ervaring beïnvloedt ook de rest van haar bestaan:

'De stilte waarin ik leef heeft mijn oren en ogen geopend voor het lijden van de wereld. Als we het standpunt van een vriend geen ruimte kunnen toekennen zonder onaangenaam te gaan doen, hoe kunnen we dan de hoop koesteren de verschrikkelijke problemen van onze hele planeet op te lossen?'

De wetenschap van het medeleven is haar metgezel geworden.

Contemplatie en actie

Wat Riet aanspreekt in de Ignatiaanse spiritualiteit is de persoonsgerichtheid. Riet: *Laat uit mij groeien waartoe U mij gemaakt hebt. Die grondregel geeft aan dat je niet méér hoeft, maar ook niet minder dan de talenten die je hebt tot ontwikkeling te laten komen. Maar ook God in alles vinden. Deze bekende uitdrukking van Ignatius vindt zijn grond in een diep mystiek ervaren van de werkelijkheid. Een besef dat ons de ogen opent, maar als beleving langzaam doordringt in ons dagelijkse bestaan.*

Er zijn geen geprivilegieerde plekken, maar alles kan vindplaats zijn van het goddelijke, wat je ook doet, met wie je ook in aanraking komt. In iedere mens is iets van waarheid aanwezig. Iedereen is dus de moeite waard. Zo hebben Bethaniërs naar mensen leren kijken en die ruimtescheppende grondhouding vind ik ontzettend waardevol.

Riet is van jongsafaan sterk verknocht aan de natuur, hoezeer ze ook geniet van haar leven in de stad met alle bedrijvigheid en mogelijkheden zoals het Rijksmuseum op fietsafstand. De wisseling van de jaargetijden, die ze iedere keer weer anders beleeft, vindt ze fascinerend. Riet: *Ik zou veel missen in een land zonder de wisseling van de seizoenen. Alleen in een hutje op de hei zou ik niet kunnen wonen, maar de natuur heeft me van kind af aan geraakt en mijn religiositeit gewekt. In de natuur kun je tot jezelf komen, dingen verwerken, het heeft me als kind veel vrijheid en ruimte gegeven. Ook mijn reflexieve kant is daardoor gestimuleerd.*

In mijn jeugd leefden we vanuit de schaarste, nu vanuit een overvloed. Later als ik ouder ben zou ik opnieuw gebruik willen maken van de rijkdom die ik om en in me heb vergaard en deels onbenut is gebleven. Ik zou met meer aandacht een boek opnieuw willen lezen, foto's weer bekijken en echt muziek beluisteren om zo nieuwe ervaringen op te doen aan wat tot dusverre weinig kans kreeg.

WvdV

Verklaring van de vrouwelijke religieuze oversten Plenaire Vergadering van de UISG van 9-13 mei 2004 in Rome

'Zo is dus wie in Christus is, een nieuwe schepping. En dit alles komt van God. Hij heeft zich in Christus met ons verzoend en ons de dienst van de verzoening toevertrouwd.'

2 Cor.5,17-19.

Vrouwelijke leerlingen van Jezus Christus: dragers van Verzoening in onze wereld.

We leven in een tijd van extreem geweld, een tijd waarin mensen wanhopig uitzien naar het licht van hoop en verzoening. Wij zijn bijna 800 vrouwelijke leiders uit 69 landen en 5 continenten. De internationale Unie van Generale Oversten representeren ongeveer een miljoen leden van Katholieke Religieuze Instituten in 98 landen over heel de wereld. Wij geloven dat er geen belangrijker zending is, in deze tijd, dan dragers te zijn van de verzoenende hoop waar de wereld om smeekt.

Wij geloven dat verzoening Gods droom is voor de wereld en wij spreken in alle eenvoud ons vertrouwen uit op God, de bron van verzoening, en de bron van alle heling en vergiffenis. We weten dat we hier alleen zijn op onze weg, want we gaan met veel mensen van verschillende geloofsrichtingen en tradities die allen verlangen naar een wereld van verzoening. We trekken met hen op in onze onzekerheid, kwetsbaarheid en onze behoefte aan voortdurende bekering van hart. We herkennen onze gemeenschappelijke verlangens dat de basis vormt voor ons leven; een inclusieve liefde en het zoeken naar waarheid.

Wij als leiders, verplichten onszelf om samen te werken, met de leden van onze instituten en de nationale conferenties van religieuzen, door: De beleving van een spiritualiteit van verzoening
Wij willen:

- In onze gemeenschappen getuigen van deze spiritualiteit die gebaseerd is op het Woord van God, en gevoed wordt door contemplatie, gebed en Eucharistie.
- Deze spiritualiteit verdiepen door onze programma's voor de initiële vorming en de voortgezette vorming en door deze te delen met diegenen in onze instituten die met ons op weg zijn.

- De spiritualiteit te beleven in een geest van compassie, respect, waarheid en verzoenende hoop.

Openlijk onze belofte uit te spreken om dragers van verzoening te zijn. We willen:

- Samenwerken met andere organisaties voor gerechtigheid, oplossen van conflicten en een einde aan oorlogen in al hun vormen.
- De media benutten om een andere visie te laten horen, verhalen van verzoening door te vertellen en geweld en onrecht aan te klagen.
- Dialoog opbouwen en begrip en verzoening bevorderen tussen mensen, culturen en religies.
- Intensieve pogingen ondernemen voor heling, verzoening en rechtvaardige verhoudingen tussen vrouwen en mannen in de katholieke kerk.

Met elkaar onze middelen en de ervaringen van verzoening delen. We willen:

- De middelen gebruiken die de UISG aanreikt, vooral de publicaties en de website om onze solidariteit met elkaar te versterken.
- Met elkaar delen wat we hebben geleerd en het materiaal aan elkaar doorgeven wat we hebben ontwikkeld om verzoening te bevorderen.

In een geest van verzoening willen we doorgaan met onze inzet voor de UISG verklaring van 2001.

We willen:

- als dragers van verzoening in onze wereld, onze inspanningen vergroten, om de vrouwen- en kinderhandel aan het licht te brengen, het onderwijs en de vorming te bevorderen voor vrouwen en meisjes, actief te zijn in het stichten van vrede en in het zorg dragen voor de hele schepping.

We gaan verder als vrouwelijke religieuze leiders, leerlingen van Jezus Christus. We geloven vast dat onze leden, in solidariteit met anderen, willen samenwerken in het werk van de heilige Geest de wereld het herscheppen.

De verklaring werd geratificeerd door de Assemblee van Afgevaardigden op 16 mei 2004.

Oorspronkelijke taal engels

Meer informatie op <http://www.uisg.org>

Vorbereiding beleidsplan KNR

Op 1 december 2004 vond de jaarlijkse ontmoeting plaats tussen het dagelijks bestuur van de KNR en de KNR-commissies. Het nieuwe DB-KNR heeft voor het eerst van gedachten gewisseld met de voorzitters en secretarissen van de KNR-commissies. Er waren ook enkele nieuwe commissies: vredesvraagstukken en vrouwencontacten. De aanwezigen werden uitgenodigd om met een helicopterview en vanuit een vrije positie een visie te formuleren, daarbij uitstijgend boven de eigen belangen van de diverse gremia.

Ptr. Timmermans sprak de hoop uit dat de KNR geen logge, maar een vitale, bewegelijke organisatie zal zijn ten dienste van de opbouw van het religieuze leven als geheel en de religieuze instituten afzonderlijk. Bewegelijkheid uit zich in dynamiek en verscheidenheid. Het vasthouden aan de spiritualiteit in een periode van vergrijzing hoeft niet ten koste te gaan van de dynamiek.

Het Mission Statement (MS) is een actueel, richtinggevend document voor zowel KNR als de religieuze instituten. Het is van groot belang hierover met elkaar van gedachten te wisselen en te spreken over de manier waarop het MS uitgewerkt wordt. Het DB-KNR heeft ervoor gekozen een beleidsplan te formuleren. Dit beleidsplan zal de uitwerking van het MS zijn en een richting geven aan het werk dat de komende jaren verricht zal worden. De voorzitters en secretarissen van de KNR-commissies worden uitgenodigd vanuit het eigen perspectief elementen te noemen voor het beleidsplan; een vertaling van het MS naar het werk van alledag. Nadrukkelijk wordt opgemerkt dat bij deze invulling ook over de grenzen van de eigen werkzaamheden heengekeken dient te worden.

In een eerste oriënterende ronde werden de volgende zaken genoemd:

- Evenwicht in afbouw en opbouw;
- Nieuwe vormen van religieus leven, hebben wij een goed zicht op wat ontstaat?;
- Internationalisering binnen Nederland, multiculturalisering binnen de religieuze instituten;
- Relativering van de eigen spiritualiteit;
- Realiteit, werkelijkheidszin, waarbij de verhouding afbouw – opbouw niet 50 – 50 maar 90 – 10 is;
- Relevantie, beklijft hetgeen religieuzen gestalte geven in het MS ook bij de mensen voor wie dit gebeurt;
- Stem van de religieuzen laten horen in de samenleving;
- Zicht hebben op de neo-liberale stromingen en politiek, nationaal en internationaal;
- Inhoudelijke rijkdom van het religieus leven inventariseren en presenteren;
- Doorgeven van religieus erfgoed, in eigen kring en aan iedereen die daarom heen staat;
- Evenwicht en balans tussen spiritualiteit en solidariteit.

Vervolgens werden in groepjes enkele vragen besproken en in de daarop aansluitende plenaire uitwisseling werd onder meer het volgende opgemerkt:

- Religieuzen stralen over het algemeen te weinig uit van wat hen beweegt;
- Het is niet eenvoudig het religieuze leven van actieve ordes en congregaties te laten zien in de maatschappij;
- De huidige maatschappij lijdt onder stress. Religieuzen zouden moeten uitdragen hoe je hard kunt werken zonder overspannen te raken;
- Een eenvoudige en aansprekende manier om religieus leven present te stellen in de maatschappij is het uitreiken van een prijs aan voorbeeldige personen in zorg en onderwijs. Zo kunnen we laten zien wat religieuzen waardevol vinden zonder het zelf te moeten uitvoeren. We wijzen hierdoor weg van onszelf naar anderen die nu doen wat wij beoogden;

- Onze aanwezigheid in de samenleving moet vergelijkbaar zijn met de vroedvrouwen in Egypte: op goede voet staan met de overheid, maar deze niet klakkeloos volgen. Laten we de plaats die we hebben benutten;
- Als religieuzen zullen we bewuster moeten gaan leven; we moeten durven staan in onmacht. We moeten niet de pretentie hebben dat wij de wijsheid in pacht hebben. De samenleving is er niet bij gebaat dat wij ons groter voordoen dan we zijn. Aan de andere kant is de samenleving er ook niet bij gebaat dat we ons kleiner voordoen;
- Het is van belang de waardigheid van de oude dag present te stellen in de maatschappij. Ook de huidige maatschappij vergrijst; respect en eerbied voor een periode die ten volle geleefd mag worden;
- Religieuze instituten hebben professionele medewerkers in dienst. Door met naaste medewerkers te spreken kan een natuurlijke start gemaakt worden met het gesprek over waarden en het doorgeven van de eigen waarden;
- Een tweetal knelpunten wordt gesignaleerd. (1) Aan de ene kant is er deskundigheid; religieuzen hebben nog wat te bieden aan de maatschappij en aan de andere kant is er de onmacht en de pretentieloosheid die religieuzen moeten uitstralen. (2) Er wordt veel goed, inhoudelijk, werk verricht door de KNR-commissies. Dit wordt onderkend, maar er is nog geen gezamenlijkheid bereikt. Hoe gaan we om met dit soort knelpunten?

Wat de (gewenste) rol van de KNR betreft werd onder meer gezegd dat de KNR verder zal moeten gaan met het ontwikkelen van een platform op het gebied van kennis, contacten en netwerken voor religieus leven in Nederland. Dit voorziet in een praktische behoefte;

Deze vergadering is gehouden ter voorbereiding van het KNR-beleidsplan. Het DB-KNR heeft zich vervolgens in januari 2005, onder leiding van een deskundige, anderhalve dag teruggetrokken om met de uitkomsten van deze vergadering en het al voorhanden zijnde andere materiaal een concept-beleidsplan opstellen. Vervolgens zullen er in april en mei 2005 regiobijeenkomsten georganiseerd worden zodat dit concept aan de hogere oversten voorgelegd en met hen besproken kan worden. Het streven is het KNR-beleidsplan op de AV van juni 2005 definitief vast te stellen. Het CMBR is gevraagd de missionaire paragraaf voor te bereiden.

WvdV

Gerechtigheidsdag

Op 8 december 2004 verzorgde Johan ter Haar, hoogleraar Perzische taal en cultuur te Leiden, een studiedag over de Islam. Deze 'Gerechtigheidsdag' was georganiseerd door de Commissie Justitia et Pax van de Karmelieten en werd gehouden in het Titus Brandsma Memorial te Nijmegen. De Islam is een uiterst actueel en controversieel onderwerp. In Nederland komen moslims regelmatig op negatieve wijze in de publiciteit. Voor een genuanceerde visie is meer kennis van de achtergronden van belang. Vandaar dat gesproken kan worden van een gelukkige thema-keuze voor deze Gerechtigheidsdag.

Achtereenvolgens behandelde Johan ter Haar in grote lijnen het ontstaan van de Islam, de traditie, de Koran, de profeet Mohammed en de verschillende richtingen.

"Islam" betekent onderwerping, totale overgave aan Allah. Het gaat om een innerlijke toestand van vrede die ook door God zo bedoeld is. In het woord Koran zit eenzelfde stam als in 'lezen'. Veel moslims kennen de Koran nog uit hun hoofd.

De Koran bestaat uit 114 soera's of hoofdstukken. Deze zijn niet chronologisch gerangschikt, maar min of meer naar lengte. Mohammed is de boodschapper, de gezant van God onder de mensen. Anders dan Jezus voor de christenen is Mohammed voor moslims geen goddelijk persoon.

De Koran en de overlevering vormen samen de basis voor het geloof en voor het rechtstelsel.

Voor veel moslims staat de overlevering op dezelfde plaats als de Koran.

De Islam verspreidde zich in de eerste eeuwen na het ontstaan razendsnel. Het is een hardnekkig misverstand dat de Islam te vuur en te zwaard is opgelegd. Over het algemeen vond bekering plaats op basis van vrijwilligheid. Moslims beschouwen zich als volgelingen van Allah, niet van Mohammed en daarom dient de aanduiding mohammedaan vermeden te wor-

den. De eerste eeuwen waren in cultureel en religieus opzicht zeer rijk. Daarna brak een periode van stagnatie aan, maar dat impliceert nog niet dat de Islam zich niet zou kunnen hervormen. Sommige Westerse critici beweren dat de Islam nog niet aan verlichting toe is en gaan daarmee voorbij aan de mogelijkheid dat het moderniseringsproces elders op een andere wijze kan verlopen dan bij ons in het Westen is geschied. Maar ons model kan natuurlijk niet maatgevend zijn voor andere samenlevingen. Het is jammer dat nauwelijks geluiden van moslims tegen fundamentalisten worden gehoord. Er zijn veel beperkt geschoolde Marokkanen en Turken in ons land. De voorwaarden ontbreken voor de meerderheid van moslims om een ander geluid te laten horen.

De weigering van een imam om minister Verdonk een hand te geven wordt teruggevoerd op een uitspraak van de profeet. Sommige moslims maken geen vertaalslag van toen naar nu. Het nadrukkelijk dragen van een baard, het weigeren van de hand aan personen van het andere geslacht en de strikte kledingvoorschriften voor vrouwen zijn eigenlijk in het Westen vooral de laatste decennia in zwang gekomen. Om dat te begrijpen is het goed je te realiseren dat de moslims in Nederland ontheemd zijn. Ze zijn weggehaald of op eigen initiatief vertrokken naar een ander land. In hun thuisland is het ondenkbaar dat je geen godsdienst zou hebben. Of men nu religieus praktiserend is of niet; dat is van ondergeschikt belang. Geloofsafval wordt gezien als een zich keren tegen de natuurlijke bestemming die God de mensen heeft gegeven, en is daarom een van de ergste misdrijven die mogelijk zijn; volgens de traditionele orthodoxe Islam staat daarop de doodstraf en verdoemenis tot de hel.

Moslim-zijn is in ons land geen vanzelfsprekendheid. Hier worden ze dan ook veel meer geconfronteerd met de vraag: wat betekent de Islam voor mij? Er worden allerlei uitspraken

over de Islam gedaan waarmee moslims zich geen raad weten. Daardoor voelen ze zich in het defensief gedrongen en worden ze strenger. Vanuit het westen wordt het debat ook aangescherpt door arabisten als Hans Janssen en Ayaan Hirsi Ali die vinden dat er met de Islam iets wezenlijks mis is.

Spiritualiteit

In de manier waarop de Islam in de praktijk van alledag geleefd wordt speelt de moskee een relatief beperkte rol. Veel belangrijker zijn de graven van heiligen, al is het gevaarlijk om zo te spreken, omdat begrippen vanuit onze eigen achtergrond niet-transponeerbaar zijn.

Heiligenverering speelt een belangrijke rol op lokaal niveau en dat geldt ook voor andere aspecten die wij aanduiden als volksgeloof. Dan gaat het om Lourdesachtige verschijnselen, zoals het bezoek van onvruchtbare vrouwen aan graven van heiligen.

In de Koran (7:180) wordt opgeroepen God aan te roepen met Zijn schoonste namen. Vrome moslims gebruiken daarvoor een gebedskrans met 99 of 33 kralen (die driemaal rondgaan) van dezelfde grootte en één grote kraal. De 99 kralen staan voor de 99 schone namen van God en de ene grote kraal voor Gods ondeelbare eenheid. Met behulp van deze ketting roepen zij alle namen van God aan.

Er is een grote afstand tussen gelovigen en Allah. Maar het is een misvatting dat de Islam uitsluitend een wettische godsdienst zou zijn. Er zijn bepaalde stromingen, waarin gestreefd wordt naar een directe, persoonlijke relatie met God. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de stroming van het soefisme, dat men bij gebrek aan een betere omschrijving, als de mystieke richting in de Islam zou kunnen omschrijven.

Dat mystiek in de context van de Islam gewoonlijk soefisme wordt genoemd heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met de

gewoonte een habijt van wol (*suf*) te dragen, waarmee de soefi zich onderscheidt van de rest van zijn geloofsgenoten.

In het begin had de mystiek in de Islam een sterk ascetische inslag. De keuze voor een ascetische levenswijze is vaak het gevolg van een vrij plotselinge bekering. Een klassiek voorbeeld van zo'n bekering levert het verhaal van Ibrâhîm b. Adham (gestorven circa 777), volgens de overlevering een rijke koningszoon. Op een nacht hoort hij op het platte dak van zijn paleis iemand lopen, die op zoek blijkt te zijn naar zijn kameel. Wanneer Ibrâhîm zich erover verbaast dat de onbekende zijn kameel zoekt op het dak van een paleis, krijgt hij te horen dat het even verbazingwekkend is God te zoeken in de weelde van een paleis. Deze ervaring is de inleiding tot een radicale ommekeer bij Ibrâhîm, die zijn paleis en rijkdom opgeeft voor een zwervend bestaan in barre armoede.

Een van de belangrijkste ontwikkelingen die zich in de Islamitische mystiek hebben voorgedaan, is het ontstaan in de twaalfde en dertiende eeuw van orden. Deze ontwikkeling is zo fundamenteel omdat sinds die tijd het beoefenen van de mystiek in de Islam zich nagenoeg uitsluitend afspeelt binnen het kader van een orde.

Ruwweg vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw wordt binnen de Islam de nodige kritiek geuit op het soefisme, of in ieder geval op bepaalde aspecten ervan. Tot op zekere hoogte is dit geen nieuw verschijnsel, omdat ook voor de Islam geldt dat de beoefenaren van de mystiek en de hoeders van de rechtzinnigheid in leer en praktijk bijna per definitie op gespannen voet met elkaar leven. Fundamentalistische moslims moeten niets van het soefisme weten.

Meer lezen over de Islam?

Henk Driessen (red.) *In het huis van de Islam*. Nijmegen 1997: SUN.

Het tijdschrift *Begrip* (van Bureaus voor ontmoeting met moslims. E: Berryvo@rkk.nl)

Het themanummer van TGL (september/oktober 2004 Franse revolutie voor Islam?)

http://www.krachtvancultuur.nl/nl/actueel/2004/november/religie_moderniteit.html

Een duivelse machtsdriehoek

Het vierde artikel in de reeks over gentechnologie

rBST, Terminatorgen en andere ongerechtigheden

De Europese Unie had tot eind 1994 een tijdelijk verbod op het rBST-hormoon van Monsanto. BST is het hormoon dat elke koe heeft om melk te geven. rBST is het kunstmatig gefabriceerde BST, via recombinant-techniek, waarmee de melk- en vleesproductie kan worden opgevoerd. Het werd ongeveer de eerste toepassing van gentechnologie waar we op Europese schaal massaal tegen in beweging kwamen. Door gerichte actie en lobbywerk werd rBST van Monsanto in de EU terug tot 1999 verboden. Sinds eind 1999 is rBST in Europa definitief van de baan.

In 1998 was het wéér prijs. Monsanto kocht een Canadees bedrijf op, een patent op het Terminatorgen inclusief. Onmiddellijk kregen we vanuit heel de wereld verontwaardigde e-mails binnen. Ik vergeet nooit het moment dat op de voorpagina van De Standaard staat: 'Monsanto gooit in verband met Terminator de handdoek in de ring'. Omwille van het wereldwijde maatschappelijke verzet. Het was en is dan ook bijzonder cynisch: het betreft een patent op de technologie om principieel de dood in de opbrengst van bepaalde strategische productiegewassen in te bouwen. Boer en boerin zouden wereldwijd jaarlijks langs de kassa van Monsanto moeten passeren, want ze zouden wel kunnen zaaien, maar vlak voor de oogst zou de kiemkracht van de oogst afsterven. Terminé dus! Elk jaar terug langs de zaadboer.

Het was eind 1999 alweer een voorlopige overwinning, maar waakzaamheid blijft geboden, want uiteraard gaat de multinational verder met onderzoek.

De driehoek

Is het dan Monsanto alleen? Nee, de concurrenten zoals de chemiereus Aventis doen precies hetzelfde. Maar Monsanto is met zijn tweelingzus Cargill (handelaar in graan en graanvervangers) alomtegenwoordig. De

woede van de boeren in India richt zich dan ook vooral op deze twee giganten, waarvan Cargill de meest onzichtbare hand is. Maar daarom is de wurggreep er niet minder om. In Brazilië zie ik hetzelfde verschijnsel: Monsanto is de kop van jut, terwijl heel het land vol silo's staat van Cargill en Bunge. Om soja en maïs in op te slaan. Monsanto is het chemiebedrijf dat vóór de Tweede Wereldoorlog al de PCB's ontwikkelde: de wondertransformatorolie die sinds jaar en dag verboden is, maar die nu in onze voedselketen dreigt terecht te komen. Denk maar aan de Dioxine-PCB-crisis in België, anno 1999. Het was ook Monsanto dat Agent Orange produceerde om tijdens de Vietnamoorlog de bossen te ontbladeren. Het bedrijf was een chemiereus, die twintig jaar geleden nog nooit van zaden had gehoord. Met de koppeling van superzaden aan chemie sinds de zogenaamde Groene Revolutie, begon de chemiesector zich in zaadveredeling te interesseren. Met de nieuwe, gentechnologische revolutie in het verschiet, werd de laatste 15 jaar de driehoek gesloten: de chemiesector kocht wereldwijd de zaadsector op en vervolgens de knowhow van de genetische manipulatie. Binnen Wervel hebben we een scala aan meningen rond de toepassingen van gentechnologie, maar over één zaak zijn we't allen roerend eens: deze machtsdriehoek is een duivelse driehoek. Wat gebeurt er? In de kiemkracht van de planeet worden het winst- en concurrentieprincipe ingebouwd: het zaad wordt op gentechnologische wijze gemanipuleerd in dienst van de chemie van hetzelfde bedrijf. Zowel op zaad als op chemie hebben de bedrijven patenten die hen miljarden royalties opbrengen.

Patenten

Het woord 'patent', een industrieel concept, is al enkele keren gevallen. Zelden zette de lobby-machine van de farmaceutische en van de chemische industrie zo al zijn middelen in als in de jaren 1995-'98. Tien jaar woedde het debat op Europees niveau: hoe zou de regelgeving worden voor patentering op plantaardige,

dierlijke en menselijke genen? Vanuit de civiele maatschappij behaalden we in 1995 een grote overwinning. Het Europees Parlement stuurde het huiswerk van de Commissie terug naar afzender. Maar wat gebeurt er als 15.000 lobbyisten van Monsanto, Pfizer, Mercedes, etc. met véél geld in Brussel huizen tegenover 23.000 ambtenaren van de Europese Commissie? Ja, Europa aanvaardde onder zware lobbydruk een wetgeving die nóg liberaler is dan die van Japan en van de VS. Voortaan kunnen patenten genomen worden op levende organismen tot en met op bloed van één of andere indianenstam in Brazilië. Dezelfde strijd om de intellectuele eigendommen woedt op het niveau van de Wereldhandelsorganisatie WTO.

GGO-soja

Hét voorbeeld van machtsconcentratie is de GGO-soja, alweer van Monsanto. Sinds november 1996 stroomt de eerste GGO-soja uit de VS onze havens binnen. Het gaat om 'Round up Ready Soya': Soja, genetisch gemanipuleerd, ten dienste van de onkruidverdelger Round up. Het 'klaargemaakte' ('ready': klaar = bestand gemaakt tegen het

bestrijdingsmiddel Round up) zaad en de chemie zijn eigendom van hetzelfde bedrijf.

Terwijl het product in de VS legaal was, is het tot op heden illegaal in Brazilië. Monsanto heeft echter sinds 1996 de Braziliaanse boeren verleid om deze sojavarieant te gebruiken. 90 % van de soja in Rio Grande do Sul, de meest zuidelijke staat van Brazilië, is nu Monsanto-soja. Vanuit deze voldongen feiten wordt nu al jaren de centrale regering in Brasília onder druk gezet om de wet op het lijf van deze praktijk te herschrijven. Sinds 2004 is het een openlijke machtsstrijd tussen de Minister van Landbouw Rodriguez en de Gouverneur Requião van deelstaat Paraná (een staat boven Rio Grande do Sul). De eerste is propagandist van de GGO-revolutie, de tweede wil Paraná GGO-vrij houden. Interessante ontwikkeling is nu dat Bretagne, waar 50 % van alle Franse kippen en varkens zit, zich sinds 1 oktober 2004 als GGO-vrij uitriep. Ze voeren nog alleen conventionele soja uit Paraná in. Oostenrijk wil dit voorbeeld navolgen. Nee, de machtsstrijd is nog lang niet gestreden. Er staat té veel op het spel.

Luc Vankrunkelsven

Dit stuk is geschreven vanuit Wervel (de Vlaamse 'Werkgroep voor een Rechtvaardige en VErantwoorde Landbouw') tegen de machtsconcentratie in de zaad-chemiesector. De auteur is norbertijn van Averbode. Hij is inhoudelijk medewerker van Wervel en van de Braziliaanse boerenbond Fetraf (www.fetrafsul.org.be). Hij leeft en werkt om en om in Europa en in Brazilië.

Meer weten? Sinds 1994 publiceerde Wervel een tiental uitgaven rond gentechnologie en patentrecht op levende organismen. In de elektronische Voedselkrant op www.wervel.be wordt in het Engels en in het Nederlands vier keer per jaar actuele informatie over het gentedebat gegeven. Regelmatig schrijft de auteur voor de site sojafitsen, aan beide kanten van de oceaan. Voor contact: Wervel, Vooruitgangstraat 333/9a, B-1030 Brussel. T: (032) 2203 60 29 E: wervel@pi.be

Bijeenkomst beleidsmedewerkers

Op 7 april 2004 vond de eerste ontmoeting plaats van beleidsmedewerkers bij religieuze instituten.

Deze functionarissen werden in de oorspronkelijke uitnodiging als volgt omschreven:

“In een aantal religieuze instituten laat het bestuur zich sinds kortere of langere tijd adviseren door een vrouw of man, die men aanduidt als ‘bestuursmedewerker’, ‘beleidsondersteuner’ of ‘beleidsmedewerker’. Het betreft dan personen die zelf geen religieus zijn, maar door hun positie, kennis en capaciteiten een belangrijke bijdrage leveren aan het feitelijke bestuurlijke werk en het voorbereiden en uitvoeren van het beleid van het bestuur van het religieus instituut.

(-) Voor alle duidelijkheid: het gaat nu niet om de groep van specifiek ‘economisch adviseurs’ of om ‘coördinatrices’ (leidinggevenden v/m) voor concrete gemeenschappen of groepen. Het

gaat wel om hen die u als overste en als bestuur dagelijks terzijde staan bij het leiding geven aan uw religieus instituut.”

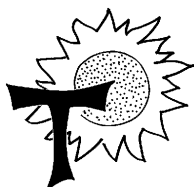
Op 23 maart 2005 zal de volgende bijeenkomst van dergelijke functionarissen plaatsvinden.

Uiteraard zullen al degenen die de bijeenkomst op 7 april 2004 hebben bijgewoond een uitnodiging ontvangen voor de tweede bijeenkomst (van de datum zijn zij reeds eerder op de hoogte gebracht).

Zijn er religieuze instituten die recentelijk een nieuwe beleidsmedewerker hebben aangetrokken voor wie de bijeenkomst van 23 maart van belang zou kunnen zijn geeft u dan svp de adresgegevens door aan mw Nita van Bergen, T: 073 – 6921317.

Roepingenzondag

Op 17 april 2005 is het Roepingenzondag. De Boodschap van de Johannes Paulus II ter gelegenheid van deze dag is op aanvraag verkrijgbaar bij Bureau KNR (T: 073 – 6921321) in het engels of in het Duits.

Milieuklooster Stoutenburg

Milieuproject zoekt nieuw onderdak
Het ziet er naar uit dat het Franciscaans Milieuproject zijn plek in Stoutenburg moet verlaten. De eigenaar zoekt een meer kapitaalkrachtige huurder. Op 1 april valt de beslissing óf het Milieuklooster in Stoutenburg kan blijven of niet. In ieder geval raakt het project een belangrijke bron van inkomsten kwijt: het Koetshuis. Dat wordt boswachterswoning en informatiecentrum.

Daarom zijn bestuur en gemeenschap van het Milieuproject op zoek naar een alternatief. Dat zoeken ze op de eerste plaats in de wereld van de religieuzen. De manier van leven en werken in het Franciscaans Milieuproject is gewoon niet opgewassen tegen het marktconforme denken in de andere sectoren. Met andere woorden de huur moet op te brengen zijn.

De community wil haar milieuklooster op aangepast wijze voortzetten. Dat betekent dat ze opnieuw vorm willen geven aan de drie centrale waarden van het project: gemeenschapsleven, spiritualiteit en natuurverbondenheid.

Daartoe zoekt men een huis, bij voorkeur een klooster(tje), dat plek biedt aan 8 tot 10 volwassenen en daarnaast ruimte biedt voor gasten. Het liefst zou men ter plekke ook (een deel van)

de kost willen verdienen door middel van een gastenverblijf of door vormingswerk. De eenheid van leven en werken is een belangrijk verlangen van de community. Wanneer er ruimte is voor natuurbeleving (moestuin!) zou dat de plek compleet maken.

Het Franciscaans Milieuproject bestaat dit jaar vijftien jaar en wordt momenteel gedragen door acht volwassenen en vele vrijwilligers.

Wie een tip heeft kan contact opnemen met Guy Dilweg ofm **T:** 033-4945500; **E-mail:** post@stoutenburg.nl Meer informatie op de webstek: www.stoutenburg.nl

Missie & Jongeren zoekt klooster

Missie & Jongeren zoekt voor de voortzetting van haar activiteiten andere huisvesting. Voorkeur gaat uit naar een klooster of ruime pastorie. Het pand moet plaats bieden aan 8 medewerkers, vergaderruimte en ontmoetingsruimte bezitten en liefst ook mogelijkheden

voor het organiseren van weekenden met ongeveer 30 jongeren.

Het pand zou in of nabij een grote stad moeten liggen, liefst in het centrum van het land en gemakkelijk bereikbaar met openbaar vervoer.

Meer informatie nodig: neem contact op met Willem van Beek, directeur Missie & Jongeren. **T:** 0485 – 575530 of via willem@missieenjongeren.nl

Woonruimte in het Klooster van het Heilig Hart te Steyl

In het moederhuis (Klooster van het H. Hart) van de Missiezusters Dienaressen van de H. Geest te Steyl/Venlo is met ingang van 1 januari 2005 een afdeling voor 6-8 personen vrijgekomen. Tot nu toe woonde er een groep Zusters van de Dominicanessen van Bethanië, die vanwege hun leeftijd moesten verhuizen.

De aangeboden afdeling is een gescheiden vleugel op de derde verdieping, die met een lift gemakkelijk te bereiken is. Naast 10 kamers zijn er een keuken, eetkamer, huiska-

mer en sanitaire inrichtingen. Er bestaat ook de mogelijkheid een direct aan deze afdeling aansluitende meditatiekamer mee te huren. Het klooster ligt in een mooie omgeving en de grote tuin biedt goede mogelijkheden voor een wandeling.

Wie nader geïnformeerd wil worden of een gesprek zou willen hebben, wordt uitgenodigd contact op te nemen met de economie van het klooster.

Zuster Andrea Maria Reckert SSpS. Zustersstraat 20, 5935 BX in Steyl. Tel: 077-3764229; Fax: 077 – 3764226; E-mail: am.reckert@hetnet.nl

Gelukkig en zinvol ouder worden

Een tweedaagse sessie voor religieuzen (17 februari 2005 en 10 maart 2005) in het Vormingscentrum Guislain, Jozef Guislainstraat 43 te Gent. Deze sessie is één geheel, maar

inschrijven voor één dag is eventueel mogelijk. Deelnameprijs is 150 Euro per persoon voor de twee dagen (85 Euro per dag).

Meer informatie over het programma is verkrijgbaar bij Ingo Verheye te Gent (T: 032 92 16 35 77) en E: ingo.verheye@fracarita.org). Bij hem kan men zich ook aanmelden

Projecten

Ingezonden brief van de commissie vredesvraagstukken

Als lezers van het bulletin hebben we er behoefte aan om te reageren op artikelen in zover ze met onze opdracht te maken hebben. Het betreft het artikel "Voedselbank Haaglanden" (pag. 13) in het KNR-bulletin van december 2004. Voedselbanken zijn helaas tot onze schande meer en meer nodig.

Wij weten uit de ervaring van de medewerkers hoe beschamend zij deze bedeling vinden, de kruimels te brengen van de tafel der rijken. "Er blijkt behoefte aan",

Daarom is het om te huilen.

De verzorgingsstaat wordt stap voor stap afgebroken.

Daarom groeit diaconie in de richting van de armenzorg en worden minima geholpen met voedselbanken

Veel mensen werken mee aan deze tot noodzaak geworden liefdadigheid.

Het is een goedaardige pleister op een zeer kwalijke maatschappelijke ontwikkeling.

Die kwalijke ontwikkeling gaat hiermee schuil onder een positieve noemer. Ons wordt zand in de ogen gestrooid.

Wij vinden dat wij als religieuzen scherp moeten blijven zien, wat er aan de hand is en moeten kiezen voor of tegen deze ontwikkeling. Willen wij een samenleving waarin het recht van de sterkste geldt? Zo neen, dan is het onze verantwoordelijkheid ook de politiek aan de te spreken.

Immers, als we pleisters plakken, dan moeten we ook bij de veroorzakers van de pijn ons protest laten horen. Uitkeringsgerechtigden kunnen deze verantwoordelijkheid niet nemen. Onze stelling is dan ook dat het steunen van de "Stichting Voedselbank" gepaard moet gaan met het uitspreken van protest.

*namens de commissie vredesvraagstukken
Zr. Aloysa van Amersfoort*

Kids en flappen

Steeds meer mensen krijgen te maken met schulden en dat geldt ook voor jongeren. Een van de belangrijkste oorzaken van het maken van schulden is dat jongeren hun consumptie gedrag niet in overeenstemming brengen met hun financiële positie. De drang om te kopen is zeer groot. Zaken worden rooskleuriger voorgespiegeld dan ze in werkelijkheid zijn,

denk bijvoorbeeld eens aan de reclame voor mobiel telefoneren. Reeds op jonge leeftijd krijgen kinderen te maken met speciaal op hen gerichte marketing strategieën. Voor veel ouders is het moeilijk om weerstand te bieden aan het consumptiegedrag van hun kinderen. Er bestaan op dit terrein nauwelijks preventieve programma's die een wezenlijke bijdrage

kunnen leveren aan het bewustwordingsproces inzake deze problematiek bij kinderen, jongeren, hun ouders en leerkrachten. Dat was de reden om met dit project te starten. In de pilot fase is dit project in Duitsland, België en Limburg een aantal keren uitgevoerd. Daar bleek dat het programma aansloeg bij de kinderen en hun opvoeders.

Het is steeds de bedoeling geweest om dit project in Euregionaal verband uit te voeren. Dit bleek (nog?) niet mogelijk en vandaar dat dit project voorlopig alleen in de provincie Limburg wordt uitgevoerd met steun van de provincie en de commissie PIN. Daarbij is er nog wel afstemmingsoverleg met betrekking tot de leerplannen met partners in Duitsland en België. Daarna is het de bedoeling om dit programma binnen het reguliere aanbod aan te bieden aan gemeenten en scholen.

Doelstelling van het project

Het project Kids & Flappen wil de schuldenproblematiek aanpakken en richt zich daarbij met name op basisscholieren van groep 7 en 8. Het project beoogt dat kinderen:

- Kunnen aangeven wat het verschil tussen noodzakelijke levensbehoeftes en wensen is en naar dit inzicht handelen;
- Zicht hebben op de doelen, rol en functie van reclame en marketing en inzicht krijgen hoe dat op hun inwerkt, om daarna hier mee om te gaan;
- Inzicht krijgen welke situaties tot schulden kunnen leiden, hoe deze te voorkomen en welke organisaties er zijn om hen te ondersteunen in zo'n situatie;
- Inzicht krijgen in geldverkeer en budgetteren;

- Voorbereid worden op de nieuwe situatie m.b.t. hun veranderend uitgavenpatroon tijdens de stap van de basisschool naar het voortgezet onderwijs.

Daarnaast is het de bedoeling van het project om kinderen, onderwijskrachten en ouders gevoelig te maken voor mogelijke problemen die kunnen ontstaan, hen te informeren.

Het project wil kinderen opvoeden tot kritische zelfbewuste consumenten in de regio. Daarom wil het project reeds bij de kinderen van de basisschool beginnen met preventieve activiteiten gericht op het ontwikkelen van kritische en bekwame consumenten.

Deze organisatie is opgericht door de KWJ (Katholiek Werkende en werkloze Jongeren) en hun inspirators kardinaal Cardijn en pater Schram. Henk Schram was pater van de orde Oblaten van Maria. De organisatie richt zich op jongeren om hen in de gelegenheid te stellen hun positie te verbeteren door middel van kennisoverdracht, ervaringsleren en zelfontplooiing.

Het project is door de commissie PIN als zeer zinvol beoordeeld. Iedereen kent in zijn of haar omgeving wel gevallen van jongeren die de verleiding van de reclame niet kunnen weerstaan. Terecht dat wordt geprobeerd binnen het onderwijs hier veel meer aandacht aan te besteden en dan in nauwe samenwerking met de thuissituatie van de jongeren. Op deze wijze wordt voorkomen dat in een later stadium via schuldhulpverlening de maatschappij alsnog voor de kosten moet opdraaien. Hopelijk zullen de ervaringen met dit project vertaald kunnen worden naar het reguliere onderwijs.

Voor meer informatie:

<http://www.futuretraininghsc.nl/kidsenflap>

Studiedag ziekte, verzuim en arbeidsongeschiktheid

Op 9 december vond een studiemiddag plaats in het Franciscushuis in Den Bosch over ziekte, verzuim en arbeidsongeschiktheid. Bij die gelegenheid kwamen drie inleiders aan het woord.

Ton van Bussel, stafarbeidsdeskundige UWV Helmond/Veghel ging in op de rol van de UWV bij de beperking van de WAO. Martin Willemsen, adviseur bisdommen / KNR inzake arbeidsomstandigheden sprak over het voorkómen van arbeidsongeschiktheid en Ton Verstraten, advocaat Mannaerts & Appels te Tilburg behandelde het onderwerp arbeidsongeschiktheid en beëindiging van de arbeidsovereenkomst.

Van Bussel gaf een historisch getint verhaal over de veranderende rol van de UWV. De arbeidsdeskundige die bij de uitkeringsinstantie is aangesteld zoekt naar functies en overlegt met de werkgever over de mogelijkheden. Wat de Wet Verbetering Poortwachter betreft is het duidelijk dat werkgever en werknemer nu veel meer samen verantwoordelijk worden gehouden voor het zoeken naar mogelijkheden om de werknemer aan de slag te houden. De UWV beoordeelt het reïntegratieverslag. Nieuw is een evaluatie na 1 jaar. De werkgever legt vast wat de stand van zaken is en dat wordt toegevoegd aan het reïntegratieverslag. Eventueel kan advies worden gevraagd aan de UWV of aan andere deskundigen.

Wat zijn nu veel voorkomende praktische problemen voor het UWV? Van Bussel wees onder meer op de incompleetheid van de stukken, het gegeven dat in de communicatie niet helder wordt wie het aanspreekpunt is. Er zijn veel arbeidsconflicten waar geen adequate stappen gezet zijn.

Een algemeen verwijt gericht aan de mensen van de UWV: jullie zijn moeilijk aanspreekbaar en als werkgever worden we van kastje naar de muur gestuurd. Van Bussel erkende dat dit een probleem is, verklaarde een deel van de problemen door de opeenvolging van reorganisaties binnen zijn instelling en schetste

een weinig optimistisch toekomstbeeld, waarin voortaan met *call centers* gewerkt zal worden teneinde kosten te besparen.

Het aangepast schattingsbesluit, dat per 1 oktober 2004 in werking is getreden, zal er toe leiden dat de UWV vanaf 1 januari 2006 met vijf beoordelings-stelsels moet werken.

Van Bussel gaf ook een overzicht van de concrete wijzigingen ten opzichte van het huidige schattingsbesluit. Daaruit bleek al dat ook hier het jargon de werkelijkheid in een bepaald stramien dwingt. Want wie ziet zichzelf graag gekwalificeerd als een GDBM-persoon, iemand die *Geen Duurzame Benutbare Mogelijkheden heeft?*

Ook de heer Willemsen vertelde in zijn inleiding dat steeds meer de nadruk verschuift naar het voorkómen van arbeidsongeschiktheid. Een werkgever is thans verplicht om diensten af te nemen bij een gecertificeerde arbodienst. Men kan kiezen voor een standaardregeling of voor een maatwerkregeling. In het laatste geval moet men meer zelf doen. Hierover moet overeenstemming zijn in de Ondernemingsraad of personeelsvertegenwoordiging.

Vanaf 15 werknemers is een interne preventiemedewerker verplicht.

Ton Verstraten, gespecialiseerd in arbeidsrecht, hield een presentatie over arbeidsongeschiktheid en beëindiging van de arbeidsovereenkomst. De meest relevante wet- en regelgeving op dit terrein is te vinden in het Burgerlijk Wetboek (BW), het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen uit 1945 (BBA), de Ziektewet (Zw) en het Rechtspositiereglement KNR (artikel 2.7, hoofdstuk 9 en 10.6). Een heikel punt is jarenlang de ontslagbescherming van zieke werknemers geweest. Bij het opzegverbod tijdens ziekte (7:670 BW) passen de volgende kanttekeningen: het verbod geldt voor de duur van twee jaar en is niet van toepassing in de proeftijd of in geval van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd. Echter weer wél indien de mogelijkheid van

tussentijdse opzegging overeen is gekomen. In dit verband merkt Verstraten op dat men goed moet nadenken bij het invullen van de model arbeidsovereenkomst die achterin het KNR-rechtspositiereglement is opgenomen. Hij adviseert om artikel 10 van dat model uitsluitend op te nemen in het contract indien het uitdrukkelijk de bedoeling is om tussentijdse opzegging mogelijk te maken. Een opzegging in strijd met het opzegverbod is vernietigbaar binnen twee maanden. Als werknemer is het van belang dat je niet te gemakkelijk instemt met ontbinding, want dan riskeer je een weigering van je uitkering.

Op de vraag vanuit de zaal wanneer je als werkgever eigenlijk een ontslagprocedure start was het antwoord van Ton Verstraten: circa twee maanden voor het einde van de twee jaar dat de ontslagbescherming van kracht is. Een ontslagprocedure bij het CWI duurt doorgaans 6 à 8 weken. Heeft men als werkgever een ontslagvergunning aangevraagd en gekregen

dan kan de werknemer ontslagen worden, al moet dan uiteraard nog wel de opzegtermijn in acht worden genomen. In het BBA staan als uitzonderingen voor het vereiste van een ontslagvergunning twee categorieën: functionarissen die een geestelijk ambt bekleden en huishoudelijk personeel, dat op minder dan drie dagen per week werkzaam is. Bij een ontbinding van de arbeidsovereenkomst door een kantonrechter kan een vergoeding worden toegekend. Voor het bepalen van de hoogte van die vergoeding wordt sinds enkele jaren de zogenaamde kantonrechttersformule gehanteerd en deze luidt $A \times B \times C$, waarbij A staat voor het aantal gewogen dienstjaren, B voor Beloning en C voor de correctiefactor (wie van de beide partijen valt deze ontbinding het meest te verwijten, de werkgever of de werknemer? Geen van beiden?: dan is de correctiefactor 1).

WvdV

Voor meer informatie kunt u terecht bij mevrouw Sylvia Hobeijn van Bureau KNR T: 073 – 6921309 en E: s.hobeijn@knr.nl . Informatief is voorts de site: http://www.uwv.nl
---

Huis Europa; op welke wettelijke grond gebouwd?

Op woensdag 26 januari 2005 heeft de jaarlijkse besturendag van het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede plaatsgevonden. Op die dag werd aandacht besteed aan de Europese Grondwet, waarover in Nederland in het voorjaar een referendum zal worden gehouden. De oud provinciaal van de Dominicanen pater Piet Struik was uitgenodigd een inleiding te houden over de Europese Unie en de instellingen die daarmee verband houden. De rol van de Europese Raad, de Ministerraad, het Europees Parlement en de Europese Commissie werden door hem inzichtelijk gemaakt. Aan het eind van zijn inleiding pleitte pater Struik voor een actieve rol voor de kerken en de religieuzen binnen de Europese instellingen door een open en doorzichtig debat aan te gaan. Hij pleitte er voor om op een kritische wijze een bijdrage te leveren aan dit Europese project.

Daarna werd door de werkgroepen van de WRGV ingegaan op de vraag of we nu voor of tegen de Grondwet moeten stemmen.

De werkgroep Vrede en geweldloosheid pleitte, via de secretaris van Kerk en Vrede, voor een afwijzing. Het Europese beleid wordt sterk gedomineerd door een eurocentrisch denken. Dat staat haaks op alle mooie woorden over de EU als vredesproject. Op het gebied van vrede en veiligheid leidt dit tot enkele dramatische nieuwe ontwikkelingen. In de Grondwet wordt tamelijk eenzijdig gekozen voor een militaire oplossing van internationale conflicten en verdwijnen de niet-militaire middelen uit het zicht. “De lidstaten verbinden zich ertoe hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren” (artikel 1-41). Dat wordt gecontroleerd door een nieuw op te richten bewapeningsbureau. Dit Europees Defensieagentschap heeft onder andere ten doel “de industriële en technologische basis van de defensiesector te versterken”.

Bovendien wordt de mogelijkheid open gehouden kopgroepen van landen te formeren, waardoor bevoegdheden aan alle parlementen worden onttrokken. Aan de sociale voorzieningen worden geen hoofdstukken gewijd. Daarom is Kerk en Vrede een kaartactie begonnen met het doel de bewustwording op dit terrein te vergroten.

De werkgroep Landbouw stelde dat Europa staat voor winstbejag. In het ontwerp staat niets over de externe markten of over productiebeheersing. Gemeenschappelijke productieverhogingen en verdere intensivering van de landbouw wordt nagestreefd. De gezinsbedrijven leggen in dit scenario het loodje.

De werkgroep gezondheidszorg had weinig aanknopingspunten in het ontwerp gevonden en deelde mee dit jaar met de werkzaamheden te stoppen.

Volgens het Netwerk Religieuzen en Vluchtelingen lijkt de tekst geen scherpe kantjes te hebben, maar wordt er in de uitwerking wel degelijk naar een gezamenlijk asielbeleid en

grensbewaking vanaf 2010 gestreefd, waartoe een agentschap wordt opgericht. Kortom de tekst geeft geen aanleiding tot een negatief stemadvies, maar de verregaande samenwerking gericht op afschrikking verdient wel afkeuring.

Het Afrika Europa Netwerk constateerde dat er in de Grondwet slechts een tekst aan de relatie met andere landen wordt gewijd. In theorie is het prachtig verwoord, nu de praktijk nog. Feit blijft dat Europa vanwege de subsidiestromen producten in Afrika dumpst, waardoor de Afrikaanse producenten het loodje leggen.

De Stichting Religieuzen Tegen Vrouwenhandel (SRTV) merkte op dat in de tekst mensenhandel wordt verboden en preventie wordt genoemd.

Na een levendige discussie werd deze bestuursdag afgesloten. Ondanks de taaie materie was het een boeiende en inspirerende dag.

Rogier Moulen Janssen

Symposium ‘religieuzen en jongeren’

Op 1 februari laatstleden presenteerde Wiel Smeets zijn bevindingen in het kader van het KNR-jongerenproject. Ter inleiding op een aantal workshops hield hij een inleiding, waarvan onderstaand een korte samenvatting volgt.

Wat hebben religieuzen te bieden aan hedendaagse jongeren?

Deze vraag werd vanuit de KNR gesteld bij aanvang van het jongerenproject in maart 2002. Wiel Smeets kreeg drie jaar de tijd om onderzoek te doen om tot aanbevelingen te komen voor KNR-jongerenbeleid.

Door zijn begeleidingscommissie is hij op het spoor gezet van ontwikkelen van beleid vanuit de praktijk van het religieuzen-jongerenwerk. Het Platform Jongerenwerk Religieuzen (www.knr.nl/kloostersenjongerencentra) is al ruim tien jaar een expertisegroep op het terrein van deze praktijk. De beleidsaanbevelin-

gen zijn dan ook tot stand gekomen in nauwe samenwerking met dit Platform.

Bezinning in het Platform over de vraag wat religieuzen aan jongeren te bieden hebben, heeft geleid tot de formulering van een mission statement, waarin het beeld van de spiegel centraal staat. Kennismaking met levenswaarden van religieuzen kan jongeren een spiegel voorhouden. Jongeren kunnen zich vragen gaan stellen over de zinvolheid van dergelijke waarden voor hun eigen leven.

Het gaat er zeker niet om dat jongeren de levenswijze van de religieuzen overnemen. Wel dienen jonge zinzoekers mogelijkheden geboden te worden om aspecten van de christelijke geloofstraditie in volledige vrijheid te verkennen op existentiële relevantie.

De religieuzen-jongerenwerker heeft een dubbele taak: (1) het arrangeren van ‘spirituele spiegeling’ en (2) geloofsverheldering achteraf. Maar het is natuurlijk de vraag hoe je

een dergelijke spirituele spiegeling arrangeert en hoe je als mystagoog dienstbaar aanwezig kunt zijn bij geloofsverheldering achteraf.

Deze twee vragen worden in het vervolg van dit betoog beantwoord. Voor de helderheid van het betoog komt eerst de tweede vraag aan de orde.

1. Hoe kun je als religieuzen-jongerenwerker aan geloofsverheldering doen?

In zijn proefschrift *Tegenstrijdig Ongeloof* reikt Wiel Smeets een interpretatiekader aan waarmee je uitspraken van jongeren kunt plaatsen binnen een perspectief van spirituele groei. Kort gezegd onderscheidt hij vijf lagen van geloofsontwikkeling in een spectrum van een negatieve houding naar een mystieke laag. Als derde wordt de spirituele laag genoemd en volgens Wiel Smeets dient religieuzen-jongerenwerk zich daarop te richten. De religieuzen-jongerenwerker:

- boort die ontvankelijke laag bij jongeren aan én laat christelijke geloofselementen vanuit die laag ervaren

- herkent de derde laag en innerlijke dialoog met andere lagen én intervenueert zo dat de derde laag niet wordt weggedrukt.

Wezenlijk is dat het bij die derde laag gaat om ‘zinóntlening’: *ik ben ontvankelijk voor de zin die zich aan mij ontvouwt en geef me daaraan over*. Niet om ‘autonome zingéving’: *mijn eigenwil bepaalt wat zinvol is en wat niet*.

2. Hoe arrangeer je de spirituele spiegeling religieuzen-jongeren?

Een belangrijk onderzoeksgegeven is dat het een aanmerkelijk verschil maakt of het gaat om een religieuze gemeenschap in een klooster (monastieke religieuzen) of om religieuzen die actief zijn in de wereld (apostolische religieuzen). Vervolgens ging Wiel Smeets kort in op een aantal opgezette ‘pilots’, uitprobeersels op het gebied van religieus jongerenwerk.

a) Jongeren en monastieke religieuzen

- Pilots ‘kloostermeerdaagsen voor PABO-studenten’
- Pilots ‘kloostermeerdaagsen voor middelbare scholieren’

Kloostermeerdaagsen voor PABO’s

Wat de PABO’s betreft, is geloofsverheldering van het allergrootste belang omdat dit de vaak ‘gesecculariseerde’ jongeren zijn die straks kinderen godsdienstig gaan vormen op de basisschool. De resultaten laten zien dat er door kloostermeerdaagsen een belangrijke kwaliteitsimpuls kan worden gegeven. Dit soort activiteiten zijn geen luxe, maar broodnodig voor de beroepsidentiteit met betrekking tot godsdienstige vorming.

Een belangrijk onderzoeksgegeven is dat jongeren bij vrije inschrijving voor kloostermeerdaagsen vaak niet komen, bij inbedding in het onderwijsprogramma wel.

Kloostermeerdaagsen voor middelbare scholieren

Iets dergelijks geldt ook voor de groep ‘pilots’ in het middelbaar onderwijs. Bij een aantal kloostermeerdaagsen is geprobeerd om deze activiteit te verankeren in het curriculum godsdienst/levensbeschouwing. Ook hier gaat het dus weer om een belangrijke kwaliteitsimpuls voor godsdienstige vorming.

b) Jongeren en apostolische religieuzen

- Pilot: ‘bezielde zorg’ (ontmoeting tussen religieuzen en jongeren met een menslievend beroep)
- Onderzoek missionaire spiritualiteit bij jongeren
- Mystagogisch tienerwerk.

Uit genoemde pilots blijkt dat oók apostolische religieuzen een spiegel kunnen vormen voor spiritueel geïnteresseerde jongeren die zich, ofwel hier in Nederland ofwel in het Zuiden, willen inzetten voor hun medemens. Op dit laatste vlak is nog meer onderzoek nodig om het spirituele raakvlak (de derde laag) tussen religieuzen en ‘spirituele en menslievende jongeren’ nog duidelijker in beeld te krijgen. Dit is nodig omdat het gesprek juist dáárover zou moeten gaan.

WvdV

Het verslag is op te vragen via het bureau KNR. bij mevrouw Nita van Bergen T: 073-6921317

Geroepen om te zoeken In gesprek met Theo Vergeer ofm

In de zomer van 2000 kwam Theo Vergeer terug in Nederland na ruim twintig jaar werken in Papoea. Na het onverwachte overlijden van Gérard Verstijnen werd Theo Vergeer gevraagd om voorzitter te worden van het CMBR. Hij zegde toe (hoewel aarzelend, want “ik ben pas terug”) omdat de toekomst van de missionaire beweging hem ter harte gaat.

Theo Vergeer ofm (geboren in Blokland bij Montfoort, 1938) is afkomstig uit een traditioneel katholieke boerenfamilie, die veel franciscanen en franciscanessen heeft voortgebracht. Van de zeven kinderen was Theo de op een na jongste. Zijn peetoom had een grote boerderij, maar was kinderloos gebleven. Theo leek daarom voorbestemd om in diens voetsporen te treden. Maar Theo voelde niets voor het boerenbedrijf. Hij wilde priester worden en kwam uiteindelijk door toedoen van heerom op het gymnasium van de Franciscanen in Venray. Dat waren plezierige, leerzame jaren. Theo raakte naar zijn zeggen pas echt geboeid door Franciscus, lang nadat hij bij de franciscanen was ingetreden.

Japan

Theo Vergeer is gardiaan in een kleine gemeenschap in Delft en als zodanig de opvolger van Henk Geraedts ofm, die vorig jaar plotseling overleed. Hij viert dit jaar zijn 40-jarig priesterfeest. Zijn leven is heel anders gelopen dan hij zich had voorgesteld. Hij had als ideaal om parochiegeestelijke te worden. Maar de inspirerende verhalen die hij als gymnasiast hoorde van missionarissen op verlof brachten hem op andere ideeën. Hij kreeg zijn opleiding tijdens het tweede Vaticaans Concilie en Johannes XXIII was zijn grote idool. Theo: *We mochten een missieland kiezen. Brazilië was mijn eerste keus, Indonesië mijn tweede en als derde kwam Japan. Het werd het laatste. Er waren voorheen veel missionarissen in China. Die zijn op het einde van de jaren veertig China uitgejaagd. Heel wat missionarissen*

staken toen over naar Japan. Er waren zo uiteindelijk wel 20 nationaliteiten van Franciscanen in Japan. De tweejarige taalschool in Tokyo leverde elk jaar ongeveer 60 leerlingen af. Allemaal buitenlandse religieuzen, die op alle mogelijke terreinen van het maatschappelijke leven (vooral het onderwijs) hun missiewerk verrichtten, ondanks het feit dat Japan maar weinig katholieken telt. Het katholicisme was ook weinig geïncultureerd.

In Japan heeft hij eerst gedurende twee jaar de taal geleerd. Japans is moeilijk, maar het voordeel is dat je er overal mee terecht kunt. Het land kent maar één taal. Na de taalstudie ging hij naar het noorden, naar het eiland Hokkaidō met zijn korte warme zomers en lange koude winters, waarbij een metersdik pak sneeuw het land bedekt. Theo: *Vanwege deze klimatologische omstandigheden had je te maken met een vlietende bevolking van boeren en vissers. Er was weinig “kerkenwerk” te doen. Parochies van zo’n honderd mensen met een kleuterschooltje erbij waren standaard.*

Mij werd de portefeuille van sociaal werk toebedeeld. Daarvoor ging ik me oriënteren op de Sophia Universiteit van de Jezuiten in Tokyo. Een medebroeder was al begonnen met de zorg voor gehandicapten en bejaarden en daar dook ik later ook in. In die sociale sector krijg je met veel sterfgevallen te maken, en dat leverde weer goede contacten met boeddhistische monniken op, want deze monniken zijn nu eenmaal ook ‘begrafenis-ondernemers’ in Japan. Japanners lijken erg syncretistisch. De berg Fuji is voor iedereen heilig, maar er zijn

vele wegen naar de top van die heilige berg. Je gaat naar een Shinto-tempel op Nieuwjaarsdag, maar ook als je zwanger bent en wanneer je je kind wilt laten zegenen. Om te trouwen is er geen betere plek dan een katholieke kerk. En de uitvaart en begrafenis van een gestorvene doe je in een boeddhistische tempel. Er is kortom een geweldige openheid en dat blijkt onder meer eveneens uit het feit dat de Bijbel één van de meest gelezen boeken in Japan is. Ik heb daar eigenlijk nooit gevoeld dat ik tot een minderheid behoorde.

Om beter toegerust te zijn voor deze contacten keerde hij terug naar Nederland. In 1976 startte hij met een studie missiologie bij Camps in Nijmegen met de bedoeling om meer over het boeddhisme te weten te komen. Toen werd hij gevraagd voor Papoea. Omdat hij gehecht was geraakt aan de zeer ontwikkelde Japanse cultuur ging deze beslissing hem aan het hart, maar de nood in Papoea was hoger. Theo: *Ja, ik vond dat ik naar Papoea moest gaan. In Japan zouden ze het wel op eigen kracht kunnen. En de Papoea's hadden me gevraagd.*

Indonesië

En zo kwam Theo in 1978 in Abepura (het voormalige Hollandia Binnen) aan, waar negen jaar eerder een theologische hogeschool was opgericht, met Mgr. Tillemans MSC, Mgr. Van Diepen OSA en Mgr. Staverman OFM als de 'founding fathers'. De bedoeling was om inlands kader te vormen. De docenten waren missionarissen van verschillende ordes en congregaties, van verschillende nationaliteiten. Theo: *Onze opleiding kreeg de reputatie in te gaan tegen de traditie van de andere "grootseminaries" ten lande. We zagen namelijk de noodzaak voor het opbouwen van een contextuele theologie. Antropologie en exegetische vakken waren de hoofdvakken. "De zon gaat op in het oosten", was onze leuze. Dat was ook de naam van onze school: "Fajar Timur" – Het daagt in het Oosten. De verhoudingen met de bisschoppen waren goed. De algemene overtuiging was: de mensen zijn de kerk en wij legden in de school de theologische bedding voor deze vorm van kerk-zijn. We vormden een goed*

team van docenten en er was niemand die ons op de vingers tikte, hetgeen ook te maken had met de excentrische ligging van het land van de Papoea's.

Maar gaandeweg vonden ingrijpende veranderingen plaats. Verschillende uitdagingen kwamen er bij. Theo: *Toen ik in 1978 op de school aantrad was 80% van de studenten Papoea en kwam 20% van de andere eilanden. In 2000 (het jaar van mijn vertrek) was de verhouding: 30% Papoea en 70% niet-Papoea.*

In de jaren tachtig kwam de transmigratie op gang om de overbevolking van Java op te lossen. Het waren overwegend kleine boertjes, arme mensen. Bijna allen Islamieten. We hebben de eerste generatie zien komen. Javanen kunnen van een klein stukje grond leven. Met de komst van Javanen begon eveneens de islamisering. En de ontdekking van een kopermijn (die een goudmijn bleek te zijn!) bestendigde de vestiging van Freeport, een internationale multinational, die veel werknemers van elders stuurde om de rijke bodembronnen te blijven exploiteren.

De groep Indonesiërs van de andere eilanden nam geleidelijk aan toe. Dus kwamen er ook steeds meer katholieken vanuit een andere kerkelijke tradities, met andere achtergronden. En tenslotte werden er nieuwe bisschoppen van buiten Papoea benoemd.

De Javanen waren niet zo gezien en ook de Islam niet. Dat had niet zozeer met de Islam te maken, alswel met het streven van de Papoea's naar zelfstandigheid.

Het gevolg van deze ontwikkeling voor onze kader-school: de studenten werden steeds diverser qua achtergrond. Ze vertegenwoordigden tientallen verschillende culturen en tradities, ook van buiten Papoea. Waarin dan te incultureren? Was het land overwegend Papoea gebleven dan was het antwoord daarop eenduidig geweest. Nu is op de theologische hogeschool antropologie een klein bijvak geworden en wordt er weer meer filosofie gedoceerd. De Papoea-cultuur dreigt te gaan verdwijnen. Dat is een ontwikkeling die niet meer tegen te houden is. Toch denk ik niet dat ik vergeefs gewerkt heb. Ik ging naar Papoea

zolang het nodig was. Er was een formeel contract met de bisschoppen en dat contract werd elke vier jaar herzien. Ik wilde ook niet op al te hoge leeftijd terugkeren, want dan zou het lastig zijn om me nog een plekje te veroveren in Nederland. Ik had daar al verschillende voorbeelden van gezien. Je moet op tijd op kunnen stappen.

Hij heeft geen heimwee gehad, omdat hij met een goed gevoel zijn werk heeft afgesloten. Theo was de laatste jaren directeur van de school. Zijn opvolger werd een Papoea (een alumnus van de school!) en er zijn nu genoeg indonesische docenten die het werk voortzetten.

Landen in Nederland

Theo: Je komt in Nederland en je kent niemand en niemand kent jou, afgezien van familie en confraters. Ik werd in het bestuur gekozen en ben drie jaar bestuurslid geweest. Ook kwam ik in het bestuur van het Franciscaans Studiecentrum. Als missiesecretaris van de broederschap onderhield ik tevens relaties met onze buitenlandse missionarissen. Tijdens het eerste jaar in Delft was ik ook pastor in een verzorgingshuis. Dat heeft me allemaal geholpen om te integreren. Maar na verloop van tijd wilde ik wel iets anders. Toen ben ik met een studie van de Islam begonnen en zocht ik contact met een dialoog-groep. Hier in Nederland ben ik voor het eerst de Koran gaan lezen (!). Ik kreeg contacten met Turken, met name met enkele Alevieten. De moslims in Nederland zijn niet allemaal zo op de moskee gericht, ontdekte ik, maar ze zijn niet geseculariseerd zoals het gros van de autochtonen. Ze bidden hun eigen rozenkrans, met de 99 aanroepingen van Allah. Er is een levendige volksdevotie onder moslims, die echter voor buitenstaanders minder zichtbaar is. Een ex-missionaris uit Pakistan wees me op het soefisme. En hier in Delft leerde ik via het internationale studentenpastoraat iemand kennen die lid is van een soefibeweging. Op deze weg raakte ik geboeid door de spiritualiteit van Rumi, een tijdgenoot van Franciscus¹. In de

dertiende eeuw waren er overal geweldige religieuze bewegingen en ik vermoed daarom dat de dialoog met de Islam in de wortels van onze spiritualiteit zit. Op zoek naar de oorsprong van de beweging rond Rumi reisde ik vorige zomer naar Konya, een stad in Midden-Turkije, een zeer populair pelgrimsoord. Elke dag arriveren er 200 à 300 bussen met pelgrims, uit heel Turkije vandaan. Het gaat hier om een authentieke tolerante en zeer humane volkse devotionele beweging, waar we ons gemakkelijk mee verwant voelen en waar dus ook een basis ligt voor een dialoog binnen het gewone leven. Het op deze manier speuren naar de juiste kanalen voor een dialoog met de Islam is belangrijk. Eigenlijk vind ik dat vooral religieuzen hierin nieuwe wegen moeten banen. Dit alles intrigeert me en laat me voorlopig nog niet met rust.

Ik ben bij het CMBR gekomen, omdat dat een goede ingang is om mensen tegen te komen die met soortgelijke vragen bezig zijn. Het missionaire aspect van ons leven is op zoek te zijn naar sporen van God. We moeten zoekend in beweging blijven. Erik Borgman liet ons op een kapittel kennis maken met een boek getiteld: “Mission Shaped Church”. De kerk moet vorm en inhoud krijgen door haar missie. Ik ben het daar hartgrondig mee eens, voorzover missie wordt opgevat in de ruime betekenis van de CMBR-nota. Hier ligt een speciale roeping voor ons religieuzen. “Een mens wordt in zijn zoeken door God gevonden” vertelde Augustinus al.

---

¹ [De herberg van het hart. Franciscus en Rumi als gidsen voor onze tijd. Hein Stufkens en Marcel Derkse. Uitgeverij Ankh-Hermes bv, Deventer]

Overweging van Theo bij het onderstaande gedicht: *We worden in het geheim van God geboren. We verblijven er in en we willen er ooit naar terug. God is liefde en daarnaar zijn we steeds op zoek. Daarom is er niets dat werkelijk bevredigt. Gods is steeds nabij én veraf. Door die afwisseling van nabijheid en distantie blijf je aldoor in beweging. Je komt alleen maar sporen tegen van God, maar je wilt Hem/Haar/Het helemáál. Die onvoldaanheid blijft steeds voelbaar. Ik ben een zoeker en daarom ben ik blij dat ik franciscaan geworden ben, want daardoor heb ik veel kansen gekregen om te blijven zoeken.*

WvdV

Het lied van het riet

Luister naar het lied van het riet
over zijn scheiding:

“Sinds ik uit mijn bed van riet
werd losgesneden,
kwam er een klaag’lijke klank in me.
Iedereen die gescheiden is van zijn geliefde,
weet wat ik bedoel.
Heimwee is het lot van ieder
die uit zijn oorsprong wordt weggerukt.
Waar mensen samenkomen ben ik,
en meng ik me in hun blijdschap
en verdriet.
Een vriend ben ik voor allen,
al hoort straks een enkeling
achter de noten die ik zing
het geheim dat ik met me draag.
Daar lenen oren zich niet voor.
Lichaam en ziel zijn niet van
elkaar gescheiden,
maar wie heeft de ogen om dit te zien?
Wie heeft oren om dit te horen?
De adem van de rietfluit is vuur,
niet zomaar wat blazen”.

Het vuur van de liefde maakt de rietfluit,
hetzelfde verlangen gist de wijn!

Mevlana Jelaludin Rumi (1207-1273)

Dan zult u leven...

Gedachten over herbronning (6) ¹

Veertig jaar Perfectae Caritatis

Dit jaar herdenken we dat het inmiddels al weer veertig jaar geleden is dat het Conciliedocument *Perfectae Caritatis* het licht zag (namelijk op 28 oktober 1965).² Dit “*Decreet over de Aangepaste Vernieuwing van het Religieuze Leven*” is een grote stimulans geweest voor de processen van herbronning waarmee sinds Vaticanum II geprobeerd is het religieuze leven meer bij de tijd te brengen en het tegelijk sterker te doen wortelen in haar charisma.

Met enthousiasme is hieraan gewerkt en voor talloze religieuze en religieuze instituten is dit een zegenrijke weg gebleken:

- scheefgroei uit vroegere perioden is vaak rechtgetrokken,
- het charisma werd opnieuw geijkt op de Schrift en op de eigen fundamentele bronnen en
- een nieuwe oriëntatie werd gezocht ten opzichte van onze snel veranderende kerk en samenleving.

Toch leverden de afgelopen decennia wat dat betreft ook de nodige desillusies op. Aanvankelijk bestond vaak nog de hoop dat vernieuwing automatisch ook tot een aanmerkelijke nieuwe vitaliteit en aanwas zou kunnen leiden. Intussen is het overheersende beeld van de wereld van de religieuze in Nederland en West-Europa er een geworden van vergrijzing en sterfte. Alleen in kwalitatief opzicht is er verbetering te bespeuren, in die zin dat de resterende religieuze meestal tot een vernieuwde en verdiepte beleving van hun spiritualiteit en van hun gemeenschapsleven konden komen.³

“De heer uw God heeft u opgevoed”

Deze veertig jaren zijn voor religieus Nederland op verschillende manieren tot een spiegel geworden van het veertigjarig verblijf van het volk Israël in de woestijn.

Voor Israël was die woestijnperiode typisch een tijd van herbronning: een tijd waarin het onder leiding van Mozes moest zoeken naar een nieuwe identiteit vanuit het perspectief van de uittocht uit Egypte en hopen op het land van belofte.

Het volk werd tot één volk gemaakt

- door de collectieve herinnering aan zijn bevrijding,

Veertig jaar in de woestijn

[1] *Alle geboden die ik u heden voorhoud, moet u nauwgezet volbrengen. Dan zult u leven, talrijk worden en bezit gaan nemen van het land dat de heer uw vaderen onder ede beloofd heeft. [2] Blijf denken aan heel die tocht van veertig jaar die de heer uw God u in de woestijn heeft laten maken. Hij heeft u toen vernederd en op de proef gesteld om uw gezindheid te leren kennen: Hij wilde zien of u zijn geboden zou onderhouden of niet. [3] Hij heeft u vernederd en u honger laten lijden, maar u ook het manna te eten gegeven dat u noch uw vaderen ooit hadden gezien. Hij wilde u daardoor laten beseffen dat de mens niet leeft van brood alleen, maar van alles wat uit de mond van de heer komt. [4] De kleren aan uw lichaam zijn niet versleten en uw voeten zijn niet gezwollen, al die veertig jaar. [5] Beseff dat de heer uw God u heeft opgevoed zoals een man zijn eigen zoon opvoedt, [6] en dat u de geboden van de heer uw God moet onderhouden door zijn wegen te gaan en Hem te vrezen.*

[7] *Voorwaar, de heer uw God brengt u in een heerlijk land, een land met beken vol water, met bronnen en stromen die op de bergen en in de dalen ontspringen, [8] een land met tarwe, gerst, wijnstokken, vijgen en granaatappels, een land met vette olijven en honing, [9] een land waar u niet zuinig hoeft te zijn met brood en waar het u aan niets ontbreekt, een land waar ijzer zit in het gesteente en waar men koper delft uit de bergen. [10] Maar als u daar volop te eten hebt, prijs dan de heer uw God om het heerlijke land dat Hij u schonk. [11] Zorg dat u de heer uw God niet vergeet, en zijn geboden, voorschriften en bepalingen, die ik u vandaag opleg, niet vergeet na te leven.*

(Deuteronomium 8,1-11)

- door het besef van Gods trouwe en barmhartige nabijheid aan hen als volk en
- door de wet van Mozes die tot collectief richtsnoer werd van het leven van alledag, zowel maatschappelijk als religieus.

De boven afgedrukte tekst uit Deuteronomium 8 gebruikt daarvoor het beeld van de opvoeding:

Besef dat de heer uw God u heeft opgevoed zoals een man zijn eigen zoon opvoedt, en dat u de geboden van de heer uw God moet onderhouden door zijn wegen te gaan en Hem te vrezen.
(Deut 8,5-6)

Die opvoeding was echter een harde leerschool. Ze was een weg van loslaten, loutering en door de dood heengaan. Letterlijk zelfs, want de generatie die wegtrok uit Egypte zou, op een enkele uitzondering na, nooit in het beloofde land aankomen, zo lezen we:

Jullie zullen het land waarvan ik gezworen heb dat je er zou wonen, niet binnengaan, met uitzondering van Kaleb, de zoon van Jefunne, en Jozua, de zoon van Nun.
Jullie kinderen, die volgens jullie zouden worden buitgemaakt, zal ik er wel brengen.
Zij zullen het land dat jullie versmaad hebben, leren kennen. (Numeri 14,30-33)

Maar hoe lang, droog en confronterend die gang door de woestijn ook was, precies daar liggen voor Israël (en voor ons als delers van haar erfgoed) de voornaamste bronnen waaruit het tot op de dag van vandaag leeft.⁴ Vandaar dat wij voortdurend worden aangespoord die tijd te gedenken:

Blijf denken aan heel die tocht van veertig jaar die de heer uw God u in de woestijn heeft laten maken. (Deut 8,2)
Zorg dat u de heer uw God niet vergeet, en zijn geboden, voorschriften en bepalingen, die ik u vandaag opleg, niet vergeet na te leven. (Deut 8,11)

Maar al te graag klampen we ons vast aan de melk en honing van het beloofde land. Daar is op zich ook niets tegen, maar deze vruchten van de belofte mogen nooit worden losgekoppeld van het verbond dat er de basis van is en van het spirituele erfgoed dat het volk in de woestijn ontving:

Hij zei tegen mij: “Sta op en ga voor het volk uit, zodat zij bezit gaan nemen van het land, dat Ik hun vaders onder ede heb beloofd.”
Welnu Israël, wat verlangt de heer uw God anders van u dan dat u Hem vreest en zijn wegen gaat, dat u Hem bemint en dient met heel uw hart en heel uw ziel, dat u de geboden van de heer onderhoudt en de voorschriften die ik u vandaag geef? Dan zult u gelukkig zijn. (Deut 10,10-13)

Leven we vanuit dat spirituele erfgoed, dan zullen we gelukkig zijn, *dan zullen we leven:*

Alle geboden die ik u heden voorhoud, moet u nauwgezet volbrengen.
Dan zult u leven, talrijk worden en bezit gaan nemen van het land ,, (Deut 8,1)

Misschien maakt het dan zelfs niet meer zoveel uit of we nog door de woestijn zwerven of dat we leven in Kanaän. Waarachtig goed leven kunnen we alleen wanneer we ons laten voeden door het Woord van God:

*De mens leeft niet van brood alleen, maar van alles wat uit de **mond** van de heer komt.* (Deut 8,3)

“Ik overdenk de weg die ik ga”

Boven schreven we dat het verblijf in de woestijn als een spiegel is voor religieus Nederland. Door middel van herbronningsprocessen is naarstig gezocht naar een nieuwe identiteit; meestal met succes. Toch zien we dat uiteindelijk misschien wel voor tachtig tot negentig procent van de religieuze instituten geldt dat ze in Nederland niet zullen overleven. Ze hebben te lang geen aanwas meer gehad en het kleine aantal nieuwe roepingen verdeelt zich over een beperkt aantal relatief vitale gemeenschappen.

Dat roept de vraag op of al dat werken aan vernieuwing dan voor niets is geweest. Ik ben ervan overtuigd dat dat niet het geval is, want juist het feit dat we die weg bewandeld hebben, stelt ons nu in staat om – midden in processen van vergrijzing, sterfte en afbouw – te leven *van alles wat uit de*

mond van de heer komt. (Deut 8,3) Veel meer dan in de eerste helft van de twintigste eeuw hebben religieuzen de afgelopen veertig jaar geleerd om vanuit het evangelie en vanuit hun eigen charisma de religieuze dimensie van hun bestaan centraal te stellen.

Precies dat is het wezen van het 'ingaan in het beloofde land'. Het is niet een plek ergens ver achter de horizon, maar die plaats – waar dan ook – waar je het verbond met God en met elkaar beleeft en waar

je leeft uit alles wat je uit Gods hand en uit Gods mond ontvangt. Hier vallen woestijn en land van verwachting samen. Vanuit dat gezichtspunt kunnen we zelfs stellen:

Herbronning is uiteindelijk niet alleen een fase van vernieuwing van het religieuze leven, maar het is ook het beleven van de religieuze weg zelf. Iedere tijd opnieuw, iedere dag opnieuw, vraagt van een religieus levend mens en van een religieus instituut een herbezinning op de weg die je persoonlijk en / of collectief gaat.

*Ik overdenk de weg die ik ga
en richt mijn voeten naar uw geboden.
Ik haast me en aarzel niet
om te onderhouden wat U gebiedt.
Al spannen de bozen hun strikken rond mij,
uw wet vergeet ik nooit.
Zelfs in het holst van de nacht sta ik op
om uw rechtvaardig bestel te loven.
Ik weet mij verbonden met iedereen die U eert,
met iedereen die onderhoudt wat U bepaalt.
Heel de aarde is vol van uw liefde;
breng mij de kennis van uw wetten bij.
(Psalm 119,59-64)*

De hiernaast afgedrukte Psalmverzen spreken die grondhouding treffend uit: *Ik overdenk de weg die ik ga...*

Het is tegen deze achtergrond dat in het Mission Statement van de KNR gesproken wordt over *inkrimping en afbouw* enerzijds, en *nieuwe leden en nieuwe vormen van religieus leven* anderzijds:

*Diverse religieuze instituten gaan een weg van inkrimping en afbouw.
Tegelijk sluiten zich bij een aantal gemeenschappen nieuwe leden aan
en ontstaan op verschillende plaatsen nieuwe vormen van religieus leven.*

*Voor allen betekent deze fase een proces van groei
in de beleving van hun spiritualiteit,
een weg die hen als gelovige mensen bevestigt en uitdaagt.⁵*

Wat ook de situatie is waarin je als religieus instituut verkeert, of het nu koersverlegging is, afbouw of opbouw, het is altijd een weg die vraagt om een voortdurende bezinning op het hier en nu vanuit de bronnen van ons charisma.

Nieuwe vormen van religieus leven

Het staat er heel bescheiden in het bovenstaande citaat:

*Tegelijk sluiten zich bij een aantal gemeenschappen nieuwe leden aan
en ontstaan op verschillende plaatsen nieuwe vormen van religieus leven.*

Maar achter die twee eenvoudige regeltjes gaat een hele wereld schuil. Er is momenteel veel in beweging. Er zijn natuurlijk in de eerste plaats inderdaad nog ordes, congregaties en abdijen waar nog nieuwe leden intreden die beginnen aan een religieus leven in klassieke zin. Gemiddeld gaat het daarbij in totaal om ongeveer 20 intredingen per jaar, waarvan er op termijn ongeveer vijftien ook blijven.⁶ Het gaat daarbij om een vrij stabiele instroom en het is voor de toekomst van religieus Nederland van groot belang dat vast te houden.

Tegelijk is het goed ons daar niet op blind te staren en zodoende de rest niet te zien van wat er zich rond en in veel religieuze gemeenschappen afspeelt. Vanuit de Commissie Roepen van de KNR is de afgelopen jaren gewerkt aan het in kaart brengen en met elkaar in contact brengen van alles wat er geleidelijk ontstaat aan *nieuwe vormen van religieus leven*. Als instrument daarvoor is het *Platform Rond Toekomst van Religieus Leven* in het leven geroepen. Binnen dit kader wordt aandacht besteed aan een drietal gebieden, namelijk:

- presentatie van ons religieus leven vanuit de invalshoek ‘roeping’, speciaal gericht op het meer klassieke religieuze leven,
- associatie en andere vormen van verbondenheid en
- andere manieren van ‘religieus erfgoed doorgeven’.

Op die laatste twee aandachtspunten willen we hier wat dieper ingaan. In zijn artikel *Religieus leven in de toekomst*, wijst Ton Baeten O.Praem. op een aantal signalen t.a.v. die zich al geleidelijk realiserende toekomst.⁷ Hij wijst onder meer op het groeiende aantal kringen van geassocieerde leken rond religieuze instituten, de belangstelling voor tijdelijke en parttime bindingen, het ontstaan van gemengde gemeenschappen van mannen en vrouwen, en op de toenemende betekenis van plekken waar religieuze gemeenschappen en centra voor spiritualiteit een levendige wisselwerking vertonen met de plaatselijke kerkgemeenschap (p. 279-285). Met de nodige voorzichtigheid stelt hij dat in deze bewegingen en initiatieven al contouren zichtbaar worden van toekomstige verschijningsvormen van religieus leven, aangepast aan de culturele ontwikkelingen van onze tijd (p.286).

Vanuit ons bezig zijn hiermee kunnen we deze visie alleen maar bevestigen. In onze inventarisatie onderscheiden we een aantal hoofdcategorieën: ⁸

1. *Geassocieerden en groepen van leken die min of meer rechtstreeks met religieuze instituten verbonden zijn.*
Daartoe rekenen we onder meer kringen zoals de Familia Augustiniana, de Maristengroep, de Chevalier-verbonden en de Franciscaanse Leken Orde Nederland. Verder denken we daarbij aan de geassocieerden van bijvoorbeeld de Broeders van Maastricht, de Congregatie van het Heilig Sacrament en de Karmelieten, maar ook aan lekenmissionarissen van o.a. SMA en Mill Hill.
In totaal zijn ons binnen die categorie 21 kringen en bewegingen van verbondenen bekend.
2. *Communititeiten van religieuze instituten waar (geassocieerde) leken meelevend.*
Wij kennen binnen deze categorie acht gemeenschappen, onder meer Priorij Emmaus en de Eleousacommuniteit van de Fraters van Tilburg.
3. *Min of meer zelfstandige groepen of bewegingen en ‘andere vormen van erfgoed doorgeven’.*
Op dit vlak telt onze inventarisatie tien bewegingen, waaronder de Stichting Don Bosco Groep Nederland, de Catholic Worker Beweging, de Franciscaanse Beweging, Vereniging Scala en de Missionaire Beweging van Afrika.
4. *Min of meer zelfstandige leefgemeenschappen op religieuze basis van (vooral) leken die vaak een band hebben met religieuzen.*
Onze telling komt ook hier momenteel tot minstens tien, waartoe we dan o.a. rekenen de Wonne, Gemeenschap Broederenstraat Deventer, Gemeenschap de Hooge Berkt en Het huis van Antonia.

In totaal gaat het dus om ongeveer 50 ons bekende groeperingen en bewegingen, die samen enkele duizenden leden hebben. Op korte termijn zal via de website www.religieuzen.nl een overzicht van deze groeperingen toegankelijk worden gemaakt.

Wat bij deze bewegingen en gemeenschappen vooral opvalt, is dat meestal centraal staat het leven vanuit de spiritualiteit van de gemeenschap waarop men van huis uit georiënteerd is. Dat kan bijvoorbeeld een spiritualiteit van Barmhartigheid zijn, het Franciscaanse erfgoed of een beweging gericht op Afrika. Onderlinge gemeenschap wordt daarbij als een vitaal element gezien. Soms – maar minder vaak – speelt ook een vorm van actieve participatie aan de zending van een religieus instituut een rol.

Voor de toekomst van het religieuze leven is deze oriëntatie op het delen in het religieuze erfgoed (inclusief gemeenschap en zending) van groot belang. Het brengt nieuw leven aan de religieuze instituten waarmee men een band heeft. Maar omgekeerd biedt het een levensader voor de betrokken leken. Ook voor hen geldt (en misschien voor hen nog wel sterker) dat ‘ingaan in het beloofde land’ vooral betekent dat je op de plaats waar je bent het verbond met God en met elkaar beleeft en dat je leeft uit alles wat je uit Gods hand en uit Gods mond ontvangt. Ook tegen hen wordt gezegd:

Welnu Israël, wat verlangt de heer uw God anders van u dan dat u Hem vreest en zijn wegen gaat, dat u Hem bemint en dient met heel uw hart en heel uw ziel, dat u de geboden van de heer onderhoudt en de voorschriften die ik u vandaag geef? Dan zult u gelukkig zijn. (Deut 10,12-13)

Pierre Humblet

-
- 1 Dit is het zesde deel van een artikelenreeks over herbronning. De eerste afleveringen verschenen in de KNR-bulletins van december 2002, februari 2003, april 2003, februari 2004 en december 2004. Deze kunt u vinden op de website van de KNR: <http://www.knr.nl> , onder de menuknop "Publicaties".
  - 2 *Perfectae Caritatis. Decretum de accomodata renovatione vitae religiosae*, Rome 28-10-1965.
Tweetalige uitgave: *Decreet over de aangepaste vernieuwing van het religieuze leven*, Vertaling drs Al. Van Rijen M.S.C. in: *Constituties en decreten van het tweede vaticaanse concilie*, nr. VIII, Katholiek Archief, De Horstink, Amersfoort 21(1966) nr. 1. Digitaal is de tekst beschikbaar via: <http://www.stvitus.nl/concilie>.
In het eerste deel van deze artikelenreeks zijn we dieper ingegaan op de plaats en betekenis van dit document.
  - 3 Uiteraard moeten we hierbij niet vergeten dat herbronning een proces is van mensen: niet iedereen kon deze vernieuwingen waarderen als verbeteringen en ze van binnenuit meebeleven.
  - 4 Kijken we naar de geschiedenis van het volk Israël, dan zijn er natuurlijk meer perioden geweest die voor haar identiteit een beslissende wending inluiden. De tijdsspanne van de uittocht, de woestijn-perioode en de ontvangst van de Tora was dat, omdat de tradities voor het eerst werden vastgelegd. De ballingschap werd dat bijvoorbeeld doordat de oude identiteit opnieuw doordacht moest worden vanuit het perspectief van het wegvallen van de oude instituties, de tempel en de eredienst.
  - 5 Vorig jaar hebben we beloofd dat we een aantal keren aandacht zouden besteden aan dit Mission Statement en aan de manier waarop dit te maken heeft met herbronningsprocessen. De volledige tekst vindt u op de website van de KNR: <http://www.knr.nl> , onder de menuknop "Mission Statement".
  - 6 Gegevens daarover kunt u vinden in het rapport: Pierre Humblet – *Tot Roepen Geroepen. Analyse van de antwoorden op de enquête van de Commissie Roepen tot Religieus Leven*, Konferentie Nederlandse Religieuzen, Den Bosch 2001.
  - 7 Ton Baeten O.Praem, *Religieus leven in de toekomst. Samenleven 'in de Heer' ten bate van de medemens*, in: *Kloosters en religieus leven. Historie met toekomst*, Samenstelling: M. Ackermans en Theo Hoogbergen, Uitg.: Adr. Heinen e.a., Den Bosch 2002, p. 266-287.
  - 8 We onderkennen naast de hier vermelde categorieën ook nog die van de zogenaamde *Nieuwe Internationale Religieuze Bewegingen* (Focolare, Emmanuelbeweging, etc.), bewegingen zonder band met religieuzen waaraan vaak wel religieuzen participeren. Op de bewegingen in dit laatste veld richten we ons met dit platform niet.

Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en samenleving

Dit is het eerste deel in een serie over de wetenschappelijke instituten, die samenwerken in de COI, de Commissie Overleg Instituten (voorheen een commissie die ressorteerde onder de SNPR)

Wat is het DSTS?

Het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving is een theologisch onderzoeksinstituut. Het werd in 1988 opgericht door de Nederlandse dominicanen. Het DSTS wil een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een eigentijdse theologie in de Europese context.

Elke vier jaar wordt een onderzoeksproject vastgesteld. De vruchten daarvan worden gepubliceerd in jaarlijks verschijnende boeken, op studiedagen, en in andere publicaties en lezingen.

Het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving (DSTS) stelt zich ten doel:

- de dominicaanse theologische traditie op een eigentijdse wijze voort te zetten.
- een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen van een maatschappelijk relevante en bevrijdende theologie in West-Europese context.
- een centrum voor kritisch-theologisch onderzoek te zijn, naast de van kerken en overheid afhankelijke theologische instellingen.

Qua doelgroepen richt het DSTS zich op:

- een in religie en zingevingvragen geïnteresseerd publiek.
- theologen en andere geesteswetenschappers.
- pastores/dominees/docenten godsdienst en levensbeschouwing.
- dominicanen, dominicanessen en de dominicaanse lekenbeweging.

Er is in het Dominicaans Studiecentrum een vaste kern die gevormd wordt door Manuela Kalsky, André Lascaris en Leo Oosterveen. Bovendien worden telkens voor een periode van vier jaar een of meer tijdelijke medewerkers aangesteld voor de uitvoering van het

onderzoeksproject. Vanaf 1 april 2004 is als zodanig Inez van der Spek aangetrokken.

André Lascaris o.p.: *dominicanen nemen de schepping heel serieus. Zij kenmerken zich door een positieve houding ten opzichte van de wereld. Zij kijken naar de tekenen van de tijd en streven ernaar om in gesprek te komen met verschillende levensbeschouwingen.*

De dominicanen zijn nadrukkelijk gesticht met het oog op het heil van de niet-leden (Salus animarum = heil van de zielen) en niet zozeer omwille van de zelfheiliging.

We zijn niet gericht op historisch onderzoek of het uitdiepen van de specifiek dominicaanse spiritualiteit. Wij richten ons op de betekenis van geloof in Nederland en West-Europa nu, waarbij we zoeken naar een bevrijdende, barmhartige waarheid. We proberen bedelbroeders te zijn en het niet-weten te delen. We geloven in een God die op menselijkheid bedacht is. Het gaat primair om barmhartigheid en compassie en niet om intellectuele hoogstandjes. Het Studiecentrum wordt helemaal gefinancierd door de dominicanen.

Het runnen van het centrum en het redigeren van publicaties kosten veel tijd. We vergaderen elke week, onder meer om elkaars teksten te bespreken. Behalve de directeur werken we allen in deeltijd (4 dagen). Het thema van het huidige project is de transformatie van de christelijke identiteit. Daarbij gaat het om de huidige verscheidenheid in leven, denken en geloven als uitdaging aan de theologie.

Plannen voor de nabije toekomst

Het DSTS kwam elk jaar met een cahier uit, maar omdat veel mensen dachten dat het hier om een tijdschrift ging, is besloten voortaan boeken, geen 'cahiers' meer te laten verschijnen.

Het eerste boek verschijnt op 26 februari ter ere van E. Schillebeeckx: *'Ons rakelings nabij. Gedaanteveranderingen van God en geloof'*. Zie hiervoor de agenda achterin dit Bulletin. Recent is gewerkt aan het DSTS-boek *'Offen für Offenbarung'*, de Duitse vertaling van TGL-cahier 'Openbaring vind(t) plaats. Over onthullende ervaringen'. Het boek verschijnt een dezer dagen bij de Lit-Verlag in Münster in de serie 'Glauben und Leben'.

'Vrouwen en hun geloof'

Momenteel is een boekproject in voorbereiding dat als titel draagt *'Moderne Devoties'*. Het boek is bedoeld als interventie in de actualiteit en gericht op een breed, in religie en maatschappij geïnteresseerd publiek. Het staat onder redactie van Manuela Kalsky, Inez van der Spek en Ida Overdijk (IKON televisie). Het zal op zondag 24 april 2005 in een uitzending van de IKON worden gepresenteerd. Voor het boek zijn vijftien vrouwen uit verschillende religieuze tradities (christelijk, islamitisch, joods) uitgenodigd in een kort essay te reflecteren over hun eigen religieuze achtergrond, hun praktische geloofsopvattingen, hun visie op God, en de transformatie van hun religieuze identiteit. De benaderde vrouwen zijn allen maatschappelijk actief in kunst, journalistiek, wetenschap of politiek. In de redactionele inleiding worden de essays geplaatst in een theologisch en maatschappelijk kader.

De interreligieuze dialoog onder joodse, christelijke en moslim vrouwen

In het kader van de internationalisering, zal Manuela Kalsky samen met haar Zwitserse collega Doris Strahm een Duitstalig boek uitgeven over de interreligieuze dialoog, te verschijnen in 2005. Migratie- en mondialiseringsprocessen hebben ertoe geleid dat Europa multireligieus en pluralistisch is geworden. Dit plaatst de samenleving voor nieuwe uitdagingen. Dit boek wil een bijdrage leveren aan het verminderen van vooroordelen ten aanzien van 'de vreemde' en de kennis over andere religies bevorderen. De betekenis van religie in het leven van vrouwelijke migranten en de verschuiving van hun identiteit in een multireligieuze samenleving staan in het boek centraal.

DSTS-publicatie over het thema postkolonialisme

De uitdaging van de religieuze en culturele pluraliteit aan de theologie wordt in de eerste periode van het nieuwe project aan de orde gesteld vanuit de invalshoek van de postkoloniale theorievorming.

Uitgangspunt is de problematisering van het eurocentrisme in het denken, de economie, in cultuur en religie. Na een tijdlang voorwerp van cultuurkritiek te zijn geweest, lijkt in West-Europa, en Nederland voorop, de superioriteit van de westerse cultuur in veel kringen opnieuw onbetwist. Dit komt met name tot uiting in de huidige integratiepolitiek en de groeiende intolerantie jegens de islam.

Dit onderzoek zal zijn neerslag krijgen in een boek dat in het najaar van 2006 zal verschijnen en tijdens een symposium zal worden gepresenteerd.

Zie voor meer informatie <http://www.dsts.nl>

Boeken & brochures

Geloven in de Lage Landen

Dit prachtig vormgegeven boek is het resultaat van een gezamenlijk initiatief van het Nederlandse Thijmgenootschap en het Vlaamse Davidsfonds. In dit boek worden kernmomenten in de cultuurgeschiedenis in de Lage Landen beschreven. Redacteur Peter Nissen geeft aan dat het geen handboek pretendeert te zijn

voor de geschiedenis van het christendom in de Lage Landen: "Het wil slechts enkele inkijkjes geven in de bonte geschiedenis van ruim anderhalf millennium christendom in de Nederlanden."

Deze geschiedenis wordt in dit boek verdeeld over negentien chronologisch gerangschikte hoofdstukken.

In de eerste hoofdstukken worden de komst van het christendom naar de Nederlanden en de moeizame kerstening beschreven. Daarop volgen meer thematische hoofdstukken over de begijnen en bedelorden, de Moderne Devotie, de verhouding tussen Erasmus, Luther en de theologen van Leuven, de heksenvervolging en het jansenisme. Deze hoofdstukken worden afgewisseld met delen die meer een verzichtskarakter hebben.

Tot het midden van de twaalfde eeuw vertegenwoordigden de kapittels, dus de gemeenschappen van samenlevende priesters, in het noorden van de Lage Landen de belangrijkste vorm van aan God gewijd leven. Andere kloosters waren er maar weinig. Rond 925 was in Egmond een benedictijnenabdij gesticht en een kleine halve eeuw later werd in Elten aan de Rijn een abdij van benedictinessen gesticht. In de twaalfde eeuw kwam er verandering in het noordelijke kloosterlandschap. Toen werd een reeks van nieuwe conventen gesticht, die een grote rol gingen spelen in de agrarische ontginning van het platteland. Met name de cisterciënzers en de norbertijnen moeten in dit verband genoemd worden.

Maar wat wisten ‘gewone’ parochianen over het christelijk geloof? Wat geloofden zij daadwerkelijk? Onderhielden zij een geregeld kerkelijk leven, opgebouwd rond de sacramenten? Het zijn vragen waarop we voor die tijd – het gaat hier om de twaalfde eeuw – geen antwoord hebben.

Heel boeiend is ook het hoofdstuk over de begijnen en de bedelorden. In de dertiende en veertiende eeuw rezen overal in de Zuidelijke Nederlanden begijnhoven als paddestoelen uit de grond (vóór 1566 waren er maar liefst 298 ontstaan). De begijnhoven konden op grote

sympathie en financiële steun rekenen van de gravinnen van Vlaanderen en Henegouwen.

Hoewel het in dit boek om ”scharniermomenten” gaat, zoals de ondertitel aangeeft, krijgt de lezer toch een vrij volledig beeld. Het boek bestrijkt de chronologische lijn vanaf de eerste kerstening tot en met de kerk in de twintigste eeuw en behandelt zowel de rooms-katholieke als de protestantse kerkgeschiedenis. Verhelderend is vaak de al dan niet impliciete vergelijking tussen de ontwikkelingen in de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden. De kracht van het boek ligt echter ook in het toegankelijke taalgebruik, de verrassende invalshoeken van de auteurs en hun genuanceerde benadering van gecompliceerde verschijnselen. Ook de prachtige, grote illustraties dragen bij aan het leesgenot.

Van alle tijden is, zo lijkt het wel, de spanning tussen het gepredikte en het beleefde christendom. Eeuwenlang hanteerde de kerk een dubbele strategie om het volk op het rechte pad te krijgen of te houden. Enerzijds probeerde ze met veel geduld en begrip het christelijke gehalte van de bevolking op te vijzelen en anderzijds hanteerde ze het wapen van de goddelijke wraak en van de hellestraffen om de ergste misstanden te voorkomen of om zondaars tot boete te bewegen. Wie probeerde toch met kracht -en soms met geweld- te bereiken dat iedere christen naar een bepaalde overtuiging ging leven, bracht doorgaans meer bloed en dood, dan geloof en liefde.

Door het presenteren van de breedte, de variatie en de rijkdom van de Nederlandse, christelijke traditie bewijst dit boek hoe boeiend, actueel en relevant kerkgeschiedenis is. Wie na lezing ervan de smaak te pakken heeft krijgt literatuursuggesties aangereikt en kan dus nog even doorgaan.

Geloven in de lage landen. Scharniermomenten in de geschiedenis van het christendom.
Peter Nissen. Davidsfonds/Leuven 2004. 204 blz.; € 34,50. ISBN 90 5826 281 2

Augustinus

Augustinus – zoeker, denker, bisschop, theoloog, kerkvader en mysticus – is 1650 jaar geleden geboren. Hij was een veelzijdig mens. Dit rijk geïllustreerde boekje bevat gedachten over zijn leven, commentaren van hem op de bijbel. De teksten en gebeden zijn zo gekozen dat zij de lezer een spiegel voorhouden voor het leven van alledag.

De drie hoofdstukken in het boekje omvatten drie liturgische perioden: Veertigdagentijd tot en met Pasen; Paastijd tot en met Pinksteren;

Kerstmis tot en met Epifanie. De teksten en afbeeldingen uit dit boekje zijn heel geschikt voor gespreksavonden of in vieringen.

Een citaat van Augustinus voor de Paastijd:

Ieder van ons verwacht Christus te ontmoeten in de hemel;

maar heb aandacht voor Christus die op straat voor je deur ligt;

heb aandacht voor Christus die honger heeft en kou lijdt,

die in nood verkeert en vreemdeling is.

Preek 25,8

Augustinus, wij zijn de tijden. Samengesteld door de Werkgroep voor Liturgie Heeswijk. ISBN 90 76 242 593 – geniet -64 blz. € 4,25.

Indonesianisasi

Op 17 december 2004 vond het colloquium *Mannen Gods (Klerikale identiteit in verandering)* plaats, georganiseerd door stichting Echo. De gevarieerde bijdragen aan dit thema werden afgewisseld met boeiende audiovisuele presentaties, waardoor de aandacht niet snel verslaptte. Aan het einde van de bijeenkomst werd deel 6 van de serie *Metamorfosen: Tempo doeloe, tempo sekarang* gepresenteerd

Vanaf het midden van de negentiende eeuw was het huidige Indonesië een geliefd missiegebied voor vrouwelijke en mannelijke missionarissen van Nederlandse orden en congregaties. Al snel traden ook inlandse vrouwen en mannen in bij de Nederlandse kloostergemeenschappen, waar zij zich moesten aanpassen aan de Nederlandse kloostercultuur. De onafhankelijkheid van Indonesië betekende echter een ommekeer: nu moesten Nederlandse religieuzen zich leren voegen naar de Indonesische cultuur. Sinds de jaren vijftig nam hun aantal af, terwijl het aantal Indonesische religieuzen gestaag groeide. Hierdoor verschoven de verhoudingen binnen de kloostergemeenschappen. In de onderhavige bundel komen verschillende aspecten van het proces van indonesianisasi aan de orde, met aandacht voor ervaringen van direct betrokkenen.

Er is niet veel *historische* literatuur over indonesianisering in religieuze instituten, al is er in studies over afzonderlijke religieuze gemeenschappen wel een en ander te vinden. Het

dichtstbij komt nog de studie van de kapucijn Huub Boelaars uit 1991. De bundel opent dan ook met een weergave van de hoofdpunten van deze studie. Boelaars bestudeerde echter de transformatie van het héle kerkelijke gebeuren in Indonesië en niet die van religieuze instituten als zodanig. Boelaars laat zien welke betekenissen de term indonesianisering kan hebben en op welke wijze dit proces is ingebed in de bredere ontwikkelingen van Indonesië sinds de onafhankelijkheid. Vervolgens geeft Jan Willemsen een historisch overzicht van de overgang van ‘missiegebied’ naar ‘kerkprovincie’. De genoemde bijdragen bieden het kader voor de daarop volgende bijdragen, die meer specifiek de ontwikkelingen binnen één religieus instituut belichten, zoals de bijdrage van Theo Sponselee over het proces van afscheiding van de Indonesische broeders van St. Louis en die van Gabrielle Dorren over Hans Kwakman MSC, die zich door een gril van het lot aan het hoofd geplaatst zag van een reeds volledig ‘verindonesianiseerde’ MSC-gemeenschap in Indonesië. Uiteraard komen ook de ontwikkelingen bij de Fraters van Utrecht aan bod, die vorig jaar als eerste Nederlands instituut het algemeen bestuur definitief heeft verplaatst naar Indonesië. Het artikel over indonesianisasi bij de Zusters Onder de Bogen in de periode 1940-1980 past ook in deze reeks van specifieke verheldering van het proces bij één instituut.

De bundel wordt verluchtigd door een aantal persoonlijke getuigenissen van de zusters Mary Ringnalda, Cecilia van der Poel en Dymphna Vanwesenbeeck, van broeder Aquino Helling en frater Clemens Djuanag Keban.

De bundel wordt besloten door een interessante bijdrage van Vefie Poels, die jarenlang het interviewproject van de Nijmeegse 'KomMissieMemoires' heeft gecoördineerd. Haar helikopter-view stelt haar in staat om verhelderende vergelijkingen te maken.

Tempo doeloe, tempo sekarang. Het proces van indonesianisatie in Nederlandse orden en congregaties. Redactie Joos van Vugt, José Eijt en Marjet Derks.
ISBN 90 6550 816 3. Hilversum 2004: Uitgeverij Verloren.

De rooi harten

Het archief van de Nederlandse MSC omvat 180 meter brieven, verslagen, boeken en beeldmateriaal. Hieruit heeft historica Gabrielle Dorren kunnen putten voor haar studie over honderdvijftig jaar MSC. Ze heeft voorts een enquête gehouden en een groot aantal MSC-ers en voormalige MSC-ers gesproken. Het boek is onderverdeeld in vier thema's (aanvang, vorming, in den vreemde en Nederland) en negen hoofdstukken.

Dorren's studie laat zich lezen als een spannend, gedegen boek over een groep mannen, die zich uit religieuze en sociale bewogenheid naar de uithoeken van de wereld begaven. Het leven daar was uiteraard niet altijd zonder risico. In het boek wordt onder andere de moord op een aantal missionarissen te Rabaul gememoreerd. En in juli 1959 voltrok zich een drama in het Asmatgebied: een massaslachting betekende de dood voor tachtig mannen en negentien vrouwen en kinderen. Deze gebeurtenissen waren een geweldige klap voor de betrokken missionarissen, maar zij staken ook de hand in eigen boezem: *'Had men uit angst voor de Zending te extensief gewerkt, te snel massaal gedoopt, te autoritair leiding gegeven, zonder voldoende aandacht voor wat er in de mensen zelf omging?'*

De MSC-ers zetten zij zich in voor het uitstervende Papoeavolk van de Marind aan de Zuidkust van Nieuw-Guinea, bleven op hun post toen andere Nederlanders vertrokken na de Indonesische onafhankelijkheid en verklaarden zich tijdens de dictatuur van president Marcos solidair met de arme Filipino's.

Op openhartige wijze worden in deze studie heikele onderwerpen behandeld, zoals de sociale verschillen onderling tussen paters en

broeders. Hierover handelt de volgende anekdote.

"Wie op de Filipijnen werkte, moest tegen het alleenzijn kunnen. De missionarissen leefden apart en ieder op eigen wijze. Om de eenzaamheid te bestrijden had overste Nicasio Jansen in 1929 voorgesteld de paters op afgelegen staties gezelschap van een broeder te geven. Provinciaal overste Jan Zandvliet merkte in dat kader op dat als twee karakters elkaar niet lagen, de eenzaamheid zelfs groter kon worden. Hij zag nog een tweede gevaar: het plaatsen van een broeder bij een pater leidde gemakkelijk tot een bepaalde rolverdeling waarvoor de samenwoning niet bedoeld was: 'Druk de paters op het hart dat ze de broeders niet beschouwen en bijgevolg behandelen als knechts, maar als confraters'. Zandvliet raadde aan om de werkelijke bedoeling achter het samenleven voor de broeders maar te verzwijgen:

Zeg evenwel nooit aan de broeders dat ze gaan als steun, opdat ze zich ook niet aanmatigen het recht van een soort toezienenden voogd. Ze moeten bewaarengelen zijn, maar behoeven dit niet ex officio te weten.

Dit laatste is ongetwijfeld een goedbewaard geheim gebleven, getuige de wijze waarop de overste volgens pater Jan van Berkel de broeders behandelde. In 1930 schreef Van Berkel aan de provinciaal overste naar aanleiding van een verbod op het lezen van kranten:

Daar kwam ik op tegen. Moet men dan de broeders dit ook nog ontnemen, het eenigste waat zij toch nog hebben hier in de wildernis? Want wat een hard leven hebben toch onze broeders, harder dan in welke missie ook. Zij kunnen elkaar zelfs niet eens bezoeken en dan

het eenigst aangenaam tijdverdrijf in vrijen tijd hen nog ontnemen.

Kennelijk had de overste de kloostergeest hoog willen houden; volgens die norm richtte men zich met het lezen van kranten te zeer op de waan van de dag, hetgeen de aandacht voor het Eeuwige niet ten goede zou komen.” [231] Ofschoon de Missionarissen van het heilig Hart primair geassocieerd werden met verre landen waren ook de activiteiten in Nederland van missie vervuld. Vanuit Arnhem ontwikkelde zich het Una Sanctawerk, dat zich bezighield met het apostolaat onder anders-

denkenden en de geloofsverdieping onder katholieken. De MSC nam in Nederland ook volop deel aan het parochiewerk.

De in het boek opgenomen foto's vertellen een eigen verhaal. Daaruit blijkt onder meer dat MSC-ers niet schroomden om roldeurbrekend werk te verrichten. De drie mannelijke religieuzen die verstellwerk aan het doen zijn (147) en de ruige pater met twee zwarte babies in zijn armen (65) zijn wat dit betreft voorbeeldig.

Gabrielle Dorren. *Door de wereld bewogen. Geschiedenis van de Nederlandse Missionarissen van het heilig Hart (MSC)*. Hilversum 2004: Uitgeverij Verloren. ISBN:90-6550-813-9

Bezinning op constituties

Tijdens het Generaal Kapittel van de fraters CMM in 2002 werd er door de kapittelleden voor gepleit om de Constituties opnieuw onder de aandacht van de fraters te brengen en naar wegen te zoeken om die te activeren. Om tevens de internationalisering te bevorderen werden de besturen van de provincies Kenia, Indonesië, Nederland en de regio Brazilië verzocht om elk een hoofdstuk uit de Leefregel te bestuderen en bezinningsmaterialen te verzamelen en die volgens een standaard patroon te publiceren. Kerkelijke documenten, congregatieve geschriften en andere literatuur vormen de kern van deze boekjes die voor persoonlijke en gemeenschappelijke bezinning en gebed gebruikt kunnen worden.

In de congregatiereeks 2002 - 2008 verschenen onlangs de bijdragen van de provincies Kenia en Indonesië. Deze twee boekjes in de reeks bezinning op onze Constituties hoofdstuk II “Leven in gemeenschap” en hoofdstuk III “De mensen dienen” brengen duidelijk het specifiek gemeenschapsleven en de zending als frater CMM naar voren. Maar ook andere religieuzen kunnen in deze boekjes inspirerende

teksten ter bezinning aantreffen, zoals de volgende volkswijsheden:

Yekhulichi efwa bulesia. (529)

Degene die langs de rivier woont sterft van de dorst.

Mensen die in dezelfde gemeenschap wonen maken niet altijd van elkaars gaven en talenten gebruik. Mensen komen soms van veraf om van de wijsheid en talenten van je buurman te profiteren.

Soms maken mensen vanwege luiheid of vooroordelen minder gebruik van een bron van hulp die dichtbij is.

Butelwa bwera engwe. (562)

Eenzaamheid doodt het luipaard.

Zelfs de sterkste onder ons heeft anderen nodig. Geen mens is een eiland.

Het gezegde wordt gebruikt om bijeenkomsten te stimuleren.

Br. Andrea Sifuna CMM, “Our Rich Heritage: Over 1000 Bukusu Proverbs”, Limuru, Kenia, 2003, Hoofdstuk 7, ‘Community Living’, pp. 62-105.

Congregatiereeks 2002-2008 ‘United on the way of mercy’

Nr. 2 Leven in gemeenschap; bezinning op onze Constituties, hoofdstuk II

Nr. 3 De mensen dienen; bezinning op onze Constituties, hoofdstuk III

Generaal Bestuur fraters CMM, Tilburg, generalboard@cmmbrothers.nl en www.cmmbrothers.nl

Leo Fijen op zoek naar nieuwe leefregels

Leo Fijen trekt door Europa, maar reist ook door de alledaagse vragen van zijn leven. Hij doet dat door met de Nederlandse godzoekers te praten over eenzaamheid, hartstochten, goed en kwaad, roeping en stilte. Iedere abt of abdis geeft hem een boodschap mee. Zo maakt Leo Fijen de reis van zijn hoofd naar zijn hart en ontdekt hij nieuwe leefregels voor het bestaan van alledag.

Fijen: “Waarom leg ik mijn oor zo graag te luister bij kloosterlingen? Omdat ze – zoals ik al eens eerder heb geschreven – de poëten zijn van ons leven en ons geloof, omdat ze ons de diepere betekenis van het alledaagse tonen, omdat ze ons lessen in levenswijsheid kunnen leren. Ik wil trager en anders leven en ben daarom op zoek naar de waarden die me kunnen helpen om de reis van mijn hoofd naar mijn hart te maken. Monniken hebben die waarden in overvloed en kunnen mij misschien op het spoor zetten van nieuwe leefregels.”

Leo Fijen is al langer op zoek naar levenswijsheid uit de kloosters en bundelde gesprekken met abten en abdissen in Nederland tot het boek *Hoe word ik gelukkig?* Daarvan is reeds de zesde druk verschenen. Dit boek werd vertaald in het Duits en verspreid in Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. In dit nieuwste boek formuleert Fijen samen met abt Korneel Vermeieren van de trappisten in Berkel-Enschot leefregels voor het bestaan van alledag.

Regels:

1. Je moet thuis zijn op de plaats waar je woont
2. Je moet één keer per week in de aarde werken of de aarde voelen
3. Je moet je verzoenen met de aarde
4. Je moet durven wachten en verlangen
5. Je moet je voegen naar het ritme van de aarde

6. Je moet het risico nemen om jezelf in de modder tegen te komen
7. Je moet je aardsheid niet wegduwen
8. Je bent fundamenteel uniek en alleen
9. Je moet afstand nemen om te kunnen leven met het kwaad in jezelf
10. Je moet stil worden

Volgens Fijen hebben de trappisten in Koningshoeven hem gevraagd om de spiritualiteit niet te mooi te maken, maar te verzoenen met de modder van het leven. Fijen: “Ik beloof hun dat de verhalen over de Nederlandse godzoekers niet zullen zweven, maar juist wortelen in hun verbondenheid met de schepping en hun betrokkenheid op de pijn in en buiten het klooster.”

Samen met Korneel Vermeieren besluit hij om de aarde tot uitgangspunt van de tien leefregels te maken.

Korneel Vermeieren waarschuwt Leo Fijen dat hij niet moet denken ooit lang op de bodem van zijn hart te zullen leven. Ook als je je houdt aan deze leefregels, zul je niet lang in je hart vertoeven. Dat je alleen maar vanuit je hart kunt leven, moet je maar als een illusie beschouwen. Je hebt het gezien bij de Nederlandse abten en abdissen die je bezocht hebt. Ze leven nog meer volgens regels dan jij, maar ze maken op mij indruk omdat ze zo realistisch zijn. Ze slagen er vaak niet in om lang in hun hart te blijven wonen. Ze leven van het verlangen om gevonden te worden, maar ze botsen elke keer weer op de weerbarstigheid van hun eigen bestaan. (-) Wij zijn verscheurde mensen, net als jouw godzoekers. We dromen van het verlangen om in ons hart te leven en daar het ‘nu dat niet voorbijgaat’ te ervaren, maar we leven hier in de Lage Landen en moeten in onze eigen beperkte levens onze eigen kleine dingen doen, onze handen vuil maken. Die verscheurdheid en die tegenstrijdigheid zullen er zijn zolang wij leven.

Leo Fijen. *De reis van je hoofd naar je hart. Leefregels voor het bestaan van alledag.*
Uitgeverij Ten Have. ISBN 90 259 54 55-3

KIM-college 2005

Het KIM (Katholiek Instituut voor Massamedia) is een forum voor reflectie op journalistiek en media. Het KIM organiseert lezingen en gedachtewisselingen over actuele thema's op het terrein van de journalistiek en media,

met als belangrijk oogmerk het zichtbaarder maken van kwaliteit en kwaliteitsmaatstaven van media. Jaarlijks houdt het KIM een openbaar college met een wisselend, actueel thema, bedoeld voor een brede groep belangstellenden.

Als KIM-college 2005 verscheen *Identiteit en kwaliteit van de publieke omroep* door Wim van de Donk en Christina Von Wackerbarth. Valkhof Pers. ISBN 90 5625 192 9.

Agenda

Symposium ter ere van E. Schillebeeckx: *Ons raketings nabij. E. Schillebeeckx en de toekomst van de theologie*. Zaterdag 26 februari van 10.00 tot 16.00 uur in het DAC, Stadsdam 1 te Huissen.

Studiedag Financieel Economische zaken. Dinsdag 8 maart, Emmauskerk 's-Hertogenbosch.

Studiedag *Religieuzen als medium*: 15 maart 2005

Studiedag beleidsmedewerkers 23 maart 2005 (zie pagina 12 van dit bulletin)

Platformbijeenkomst over *Andere manieren van erfgoedoverdracht*: 6 april 2005

Algemene Vergadering KNR: 9 juni 2005

Symposium Ons raketings nabij

Edward Schillebeeckx en de toekomst van de theologie. Symposium op zaterdag 26 februari 2005 in het Dominicaans Activiteiten Centrum (DAC), Stadsdam 1 te Huissen.

Dit symposium vindt plaats ter ere van Edward Schillebeeckx. In november 2004 was het negentig jaar geleden dat hij werd geboren. Hij ontwikkelde zich tot een van de belangrijkste katholieke theologen van de twintigste eeuw. De sprekers verkennen in zijn spoor de nieuwe theologische agenda. Welke discussies mogen we verwachten? zal het mogelijk worden tot meer dan één godsdienst te behoren? Voor welke religieuze ervaringen staan jonge mensen van nu open?

Op deze dag zal het boek *Ons raketings nabij* worden aangeboden.

Ons raketings nabij. Gedaanteveranderingen van god en geloof. Ter ere van Edward Schillebeeckx. Onder redactie van Manuela Kalsky,

André Lascaris, Leo Oosterveen, Inez van der Spek. DSTS/Meinema, Nijmegen/Zoetermeer 2005, ISBN 90 211 4054 3, 160 blz., ca. €16,50

Kosten van het symposium inclusief lunch €25. Het programma vindt u op de website: www.dsts.nl. U kunt zich inschrijven via info@dominicaanscentrum.nl of www.dominicaanscentrum.nl met vermelding van code GCE30. U ontvangt dan een nota. Ook kunt u zich aanmelden door €25 over te maken op giro 3119215 tnv DAC, Huissen met vermelding 'symposium Schillebeeckx' en code GCE30. Graag naam, adres en e-mail vermelden op overschrijving.

Voor inlichtingen bel of e-mail naar het DSTS (maandag t/m woensdag), tel. 024-3564666, e-mail: dsts@dsts.nl

ONS INNERLIJKE VERHAAL

Ons gewone leven gaat vanzelf door. Wanneer we 's morgens opstaan, liggen de dingen meestal op ons te wachten. Ze vragen gedaan te worden; het een na het ander. Het huishouden, de agenda, de plannen die wij maakten of de dingen die zich ongevraagd aandienen: ze schrijven zichzelf aan ons voor. En wij kunnen zó leven dat ons verlangen daar nog nauwelijks een rol in speelt en wij er geen innerlijk bij ervaren. Dikwijls kan het ook niet anders. De dingen nemen ons in 'beslag', ze leggen 'beslag' op ons. 'Beslag' komt van 'beslaan'.

Wanneer men vroeger iets op zijn rechten wilde doen gelden, moest men het aanraken, er zijn hand op leggen, het 'beslaan'. Zo kunnen de dingen van alledag hun hand op ons leggen, hun rechten doen gelden en ons tot hun eigendom maken. Dan is er geen innerlijk verhaal. Maar wanneer het beslag van de dingen te groot wordt en hun hand te zwaar op ons drukt, roert er zich 'iets' in ons. 'Iets' komt in gevaar. Het vraagt aandacht. Op zo'n moment is het van belang dat wij ons van de dingen afwenden en luisteren naar wat wel genoemd wordt 'onszelf'. Op dat moment scheppen wij ons innerlijk en begint ons innerlijk verhaal. Dat is altijd een ik verhaal, ook wanneer wij daarin bezig zijn met anderen, met de druk van de tijd, met de last van onze verplichtingen of met onze ontevredenheid over de gang van zaken. Waar het verlangen zich aanmeldt, gaat het altijd óók over onszelf, over ons 'heil'. Het is met ons verlangen als met Penelope, de vrouw van Odysseus. Deze was onder de Griekse helden het toonbeeld van de slimme én van de tragische mens. Met al zijn slimheid wist hij zich niet aan de heilloze Trojaanse oorlog te onttrekken en werd hij voor lange jaren van zijn vrouw gescheiden. Ze werd het toonbeeld van de trouwe, wachtende vrouw die zich in de jaren van Odysseus' afwezigheid alle mannen van het lijf wist te houden. Haar naam komt van 'penelops', het Griekse woord voor 'eend'. In het dierenrijk vallen de eenden op door hun trouw aan elkaar en op de vaten die men in de oude graven terugvond zijn zij herhaaldelijk afgebeeld: symbool van een trouw die tot over de dood heenreikt. Wanneer de mannen in het huis van Penelope binnendringen,

het in opspraak brengen, er een chaos van maken, haar bezit verspillen en zich te goed doen aan de vruchten van haar land, doet zij ten einde raad een trouwbelofte. Want Odysseus laat niets van zich horen en een oplossing is niet in zicht. Maar aan haar belofte verbindt zij één voorwaarde: ze zal die pas afleggen wanneer het kleed waaraan zij dagelijks weeft, klaar is. Overdag weeft zij dus maar 's nachts trekt zij het weefsel weer uit. Het kleed komt nooit af.

Iets dergelijks gebeurt er wanneer de dagelijkse oorlog te veel beslag op ons legt en ons huis door te veel dingen wordt bezet. Ons verlangen meldt zich dan aan. Het heeft in stilte gewacht, zoals Penelope. Het had een feilloos oordeel over alle dingen die rondom gebeurden. Noodgedwongen sloot het allerlei compromissen. En wat het overdag wel moest uithouden en inleveren neemt het 's nachts weer terug. Dikwijls meldt het zich in onze dromen aan of in flitsen die plotseling door ons heengaan. Of in een woord of beeld dat in ons blijft hangen. Veel meer kan het niet doen.

'Verlangen' staat hier voor het oude woord 'ziel'. Onze ziel houdt ons verlangen altijd voor ons gereed. Wanneer wij het opnieuw ontdekken, begint ons innerlijke verhaal, telkens opnieuw. In het verhaal van Odysseus wordt in het begin vermeld dat hij graag naar Penelope wilde terugkeren maar 'dat de god zijn terugkeer verhinderde'. Want het orakel had voorgezegd dat - wanneer hij toch de onzalige oorlog in zou gaan - zijn thuiskomst twintig jaar in beslag zou nemen. Zo gaat het ook ons. Telkens wenden we ons naar binnen en telkens worden wij van ons innerlijke verhaal afgehouden. Maar Penelope wacht en zij trekt 's nachts weer uit wat zij overdag geweven heeft. Trekvogels komen op hun bestemming ook al worden zij soms door valwinden overvallen en moeten zij onderweg landen op onvriendelijk-bevroren vijvers.

Zo leren wij vleugelslag bij vleugelslag ons innerlijke verhaal te bewaren bij alles wat wij doen. En wij kunnen zelfs leren ons doen door dit verhaal te laten bezielen.

Frans Andriessen AA

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar.

Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Aanspreekpunten KNR-afdeling communicatie Jeanette Janssen, Truus Kuster, Miranda Roijers & Will van de Ven, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch,
T: 073-6921316, F. 073-6921322, E: communicatie@knr.nl